

BIR BO'LSAK — YAGONA XALQMIZ, BIRLASHSAK — VATANMIZ!

www.mv-vatanparvar.uz

VATANPARVAR

MILLIY AFSONA VA O'ZBEKISTONNING MUSTAHKAM QALQONIDIR!

● Gazeta 1992-yilning 20-sentabr kuni qo'yilgan ● 2024-yil 20-sentabr, №38 (3100)

ARMIYA

4-5

MUDOFAA VAZIRLIGI JAMOASI
XALQARO MUSOBAQANING
MUTLAQ G'OLIBIGA AYLANDI

6

SAHRODAGI TAKTIK O'QUVLAR

14

NAZARIY BILIM
MUSTAHKAMLANDI

19

KUCH, TEZLIK,
TEXNIKA VA OMAD

IJTIMOIIY-SIYOSIY, MA'NAVIY-MA'RIFIY, HARBIY-VATANPARVARLIK GAZETASI

BIZ
HAQIMIZDA

@ vatanparvar-bt@umail.uz

t.me/mv_vatanparvar_uz

t.me/mudofaavazirligi

facebook.com/mudofaavazirligi

instagram.com/mudofaavazirligi

youtube.com/c/uzarmiya

DEMOKRATIK SAYLOVLARNING ASOSIY TAMOYILLARI

Umumxalq saylovlari, tenglik, saylovlarda yashirin ovoz berish erkinligi, to'g'ridan to'g'ri (bevosita) ovoz berish demokratik saylovlarning asosiy tamoyillari hisoblanadi.

Ushbu demokratik saylov tamoyillari 2019-yil 25-iyunda qabul qilingan O'zbekiston Respublikasi Saylov kodeksining 3-moddasida quyidagicha belgilangan: "O'zbekiston Respublikasida saylov o'tkazishning asosiy prinsiplari. O'zbekiston Respublikasida saylov umumiy, teng, to'g'ridan to'g'ri saylov huquqi asosida yashirin ovoz berish orqali o'tkaziladi. Saylov ochiq va oshkora o'tkaziladi".

1. Umumxalq saylovlari tamoyili barcha fuqarolarning, ularning jinsi, irqi, millati, sinfiy yoki kasbiy mansubligi, tili, daromadining miqdori, boyligi, ma'lumoti, diniy yoki siyosiy e'tiqodidan qat'i nazar, saylovlarda saylovchi yoxud nomzod sifatida ishtirok etishlari mumkinligini bildiradi

(Saylov kodeksi. 4-modda. Umumiy saylov huquqi. "O'zbekiston Respublikasi Prezidenti, Qonunchilik palatasi deputatlari va mahalliy Kengashlar deputatlari saylovlari umumiydir.

Saylov kuni qadar yoki saylov kuni o'n sakkiz yoshga to'lgan O'zbekiston Respublikasi fuqarolari saylash huquqiga egadir.

Fuqarolar jinsi, irqiy va milliy mansubligi, tili, dinga munosabati, ijtimoiy kelib chiqishi, e'tiqodi, ijtimoiy mavqei, ma'lumoti, mashg'ulotining turi va xususiyatidan qat'i nazar, teng saylov huquqiga egadir").

Umumxalq saylovlari tamoyilidan ayrim holatlardagina cheklanishlar bo'lishi mumkin. Masalan, balog'at yoshiga to'lmaganlar saylovlarda qatnashish huquqiga ega emaslar. Shuningdek, ruhiy nosog'lom kishilar (agar sud tomonidan tasdiqlangan bo'lsa) va sud qaroriga ko'ra, jazoni o'tash joylarida saqlanayotgan mahbuslarga ham saylash va saylanish huquqi berilmagan.

O'zbekiston Respublikasining qonunchiligiga ko'ra, ozodlikdan mahrum etilgan og'ir va o'ta og'ir jinoyat sodir etgan ayrim toifadagi mahkumlardan tashqari ko'pchilik

mahkumlarga ovoz berish imkoniyati yaratilgan. Aytish joizki, ushbu normalar ba'zi demokratik davlatlar qonunchiligida ham mavjud emas (O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi. 128-modda. "O'zbekiston Respublikasining fuqarolari davlat hokimiyati vakillik organlariga saylash va saylanish huquqiga egadirlar. Har bir saylovchi bir ovozga ega. Ovoz berish huquqi, o'z xohish-irodasini bildirish tengligi va erkinligi qonun bilan kafolatlanadi.

O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining Senati a'zolari Qoraqalpog'iston Respublikasi Jo'qorg'i Kengesi, viloyatlar, tumanlar va shaharlar davlat hokimiyati vakillik organlari deputatlarining tegishli qo'shma majlislarida mazkur deputatlar saylanganidan so'ng bir oy ichida ular orasidan yashirin ovoz berish yo'li bilan saylanadilar.

Sud tomonidan muomalaga layoqatsiz deb topilgan fuqarolar, shuningdek sud hukmi bilan ozodlikdan mahrum etish joylarida saqlanayotgan shaxslar saylanishi mumkin emas.

Sud tomonidan muomalaga layoqatsiz deb topilgan fuqarolar, shuningdek og'ir va o'ta og'ir jinoyatlar sodir etganlik uchun sudning hukmiga ko'ra ozodlikdan mahrum etish joylarida saqlanayotgan shaxslar saylovda ishtirok etish huquqidan faqat qonunga muvofiq hamda sudning qarori asosida mahrum etilishi mumkin. Boshqa har qanday hollarda fuqarolarning saylov huquqlarini to'g'ridan to'g'ri yoki bilvosita cheklashga yo'l qo'yilmaydi.

O'zbekiston Respublikasi fuqarosi bir vaqtning o'zida ikkita dan ortiq davlat hokimiyati vakillik organining deputati bo'lishi mumkin emas.

Saylov o'tkazish tartibi qonun bilan belgilanadi").

Xalqaro ekspertlar saylash huquqiga ega bo'lgan va harakatlanish erkinligi cheklangan yopiq muassasalarda saqlanayotgan shaxslarni qo'rqitilishi mumkinligi nuqtayi nazaridan juda zaif elektorat segmenti deb hisoblaydi.

Belgilangan tartibga ko'ra, saylash huquqiga ega mahkumlar qamoqda saqlash va ozodlikdan mahrum etish joylarida tuzilgan saylov uchastkalaridagi saylovchilar ro'yxatiga kiritiladi. Saylovchilarning ro'yxatlari esa mazkur muassasalar rahbarlari tomonidan taqdim etilgan ma'lumotlar asosida uchastka saylov komissiyasi tomonidan tuziladi va saylovchilar yagona elektron ro'yxatiga kiritiladi. Agarda harakatlanish erkinligi cheklangan muassasalarda mahkumning saylash huquqi bo'la turib unda ishtirok etishiga to'sqinlik qilish holatlari bo'yicha murojaatlar kelib tushsa, ular darhol o'rganib chiqiladi.

Saylov kuni qamoqda saqlash va ozodlikdan mahrum etish joylarining ma'muriyati mahkumlarning saylov uchastkasiga kirib chiqishi va xavfsizligini ta'minlashi, shuningdek ichki tartib-qoidalariga rioya etishi uchun mas'ul hisoblanadi.

Qamoqda saqlash va ozodlikdan mahrum etish joylarida tuzilgan uchastka saylov komissiyalari mazkur muassasalarning ma'muriyati bilan birgalikda saylovchilarni saylov to'g'risidagi qonunchilik hujjatlari, saylovga tayyorgarlik ko'rish, uni o'tkazish jarayonlari, saylov o'tkazish vaqti va tartibi hamda nomzodlar haqida xabardor qilib boradi.

Shuningdek, nomzodlarga, ularning ishonchli vakillariga, siyosiy partiyalarga fuqarolar bilan uchrashuvlar o'tkazish orqali saylovoldi tashviqoti uchun teng sharoitlar yaratib berilishi lozim. Shundagina mahkumlar nomzodlar tomonidan ko'tarilayotgan tashabbuslar asosida ulardan birini tanlaydi va saylash huquqidan foydalanadi.

2. Tenglik tamoyili har bir saylovchi, u kim bo'lishidan qat'i nazar, bir ovozga ega ekanini bildiradi. Uning ijtimoiy kelib chiqishi, egallab turgan mavqei va lavozimi yoki boshqa shaxsiy fazilatlarining saylovchi maqomiga hech qanday ta'sir ko'rsatmasligi lozim. Saylov kodeksining 5-moddasiga ko'ra, O'zbekiston Respublikasining fuqarolari uchun "Teng saylov huquqi" kafolatlangan.

3. Saylovlarda yashirin ovoz berish erkinligi – saylovchining

muayyan qarori boshqa biror kishiga oshkor qilinmasligini bildiradi. Ushbu tamoyil tanlash erkinligini ta'minlaydi, fuqarolarni ehtimoldan xoli bo'lmagan ta'qiblardan himoya qiladi, qing'irlikning oldini oladi

(Saylov kodeksi. 7-modda. Yashirin ovoz berish. "Saylovda erkin va yashirin ovoz beriladi. Saylovchilarning xohish-irodasini nazorat qilishga yo'l qo'yilmaydi.

Yashirin ovoz berish saylovchining xohish-irodasi ustidan har qanday tarzda nazorat qilish imkoniyatini istisno etadigan tegishli sharoitlarni yaratish orqali ta'minlanadi").

4. To'g'ridan to'g'ri (bevosita)

ovoz berish tamoyili saylovchi aniq bir nomzod uchun bevosita ovoz berishi lozimligini anglatadi. Saylovchilar va nomzodlar o'rtasida biror bir vositachi mavjud emas, balki ana shu nomzodlardan qaysi biri saylanadigan lavozimiga saylanishini saylovchilarning o'zlari hal qiladi

(Saylov kodeksi. 6-modda. To'g'ridan to'g'ri saylov huquqi. "O'zbekiston Respublikasi Prezidenti, Qonunchilik palatasi deputatlari, mahalliy Kengashlar deputatlari fuqarolar tomonidan bevosita saylanadi").

Agarda fuqarolar oldin saylash guruhi yoki maxsus organ tashkil qilishsa va ular orqali nomzod saylansa, bunday saylovlar bilvosita saylovlar deb yuritiladi. Saylovlarning ushbu turi aksariyat hollarda fuqarolarda saylovlarga nisbatan qiziqishning pasayishiga olib kelishi mumkin.

Mamlakatimizda saylovga tayyorgarlik ko'rish hamda uni o'tkazishdagi ochiqlik va oshkoralik ta'minlanishi Saylov kodeksining 8-moddasida qat'iy kafolatlangan. Jumladan:

"Saylovga tayyorgarlik ko'rish hamda uni o'tkazishni saylov komissiyalari ochiq va oshkora amalga oshiradi.

Saylov komissiyalari fuqarolarni o'z ishi to'g'risida, saylov okruglari, uchastkalari tuzilgani haqida, saylov komissiyalarining tarkibi, ularning joylashgan yeri va ish vaqti to'g'risida xabardor etadi, saylovchilarning ro'yxatlari, saylovda ishtirok etayotgan siyosiy partiyalarning ro'yxati bilan tanishtiradi, O'zbekiston Respublikasi Prezidentligiga, Qonunchilik palatasi deputatligiga, mahalliy Kengashlar deputatligiga nomzodlar to'g'risidagi, shuningdek ovoz berish va saylov yakunlari haqidagi ma'lumotlarni ma'lum qiladi.

Ommaviy axborot vositalari saylovga tayyorgarlikning borishini va saylov qanday o'tayotganini yoritib boradi.

Saylov komissiyalarining majlislari ochiq o'tkaziladi. Saylov komissiyalarining qarorlari ommaviy axborot vositalarida e'lon qilinadi yoki ushbu kodeksda belgilangan tartibda hammaga ma'lum qilinadi.

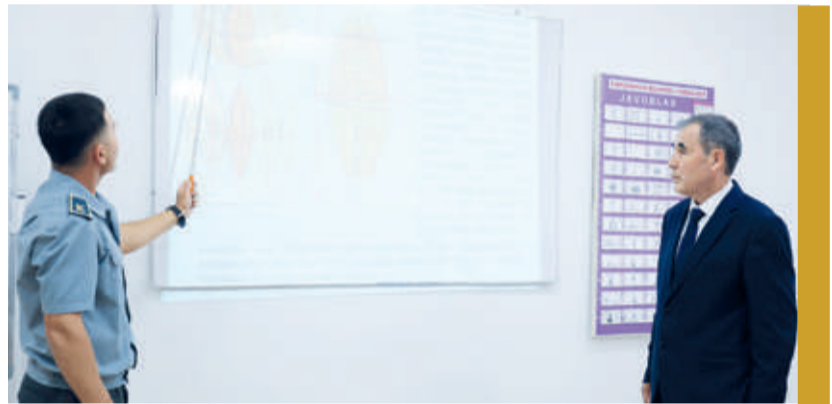
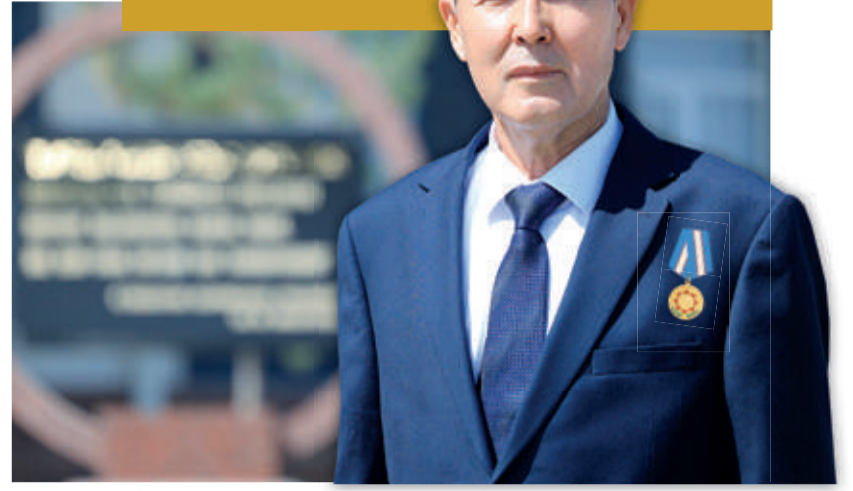
Saylovga tayyorgarlik ko'rish hamda uni o'tkazishga doir barcha tadbirlarda, shuningdek saylov kuni ovoz berish xonalarda va ovozlarni sanab chiqishda O'zbekiston Respublikasi Prezidentligiga, Qonunchilik palatasi deputatligiga, mahalliy Kengashlar deputatligiga nomzodlar ko'rsatgan siyosiy partiyalardan, fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organlaridan kuzatuvchilar, ommaviy axborot vositalari vakillari, boshqa davlatlardan, xalqaro tashkilotlardan kuzatuvchilar ishtirok etish huquqiga ega".

Mayor Abduqodir OTABOYEV,
Qurolli Kuchlar akademiyasi
katta o'qituvchisi,
s.f.f.d. (PhD), dotsent

“SIZ MENI

O‘QITGANSIZ!”

...Yillar insonga o‘z ta‘sirini o‘tkazadi. Qaddi-bastingiz, qiyofangiz o‘zgaradi. Ana shunday o‘zgarishlar bilan biri qarshingizdan chiqib, siz bilan qadrdonlardek so‘rashsa, o‘zini tanitib, “Siz meni o‘qitgansiz”, desa, uning yuz-ko‘zlaridan yoshlikni behuda izlasangiz-da, qalbingiz ta‘rifsiz haroratdan yorishib ketadi. Buni o‘qituvchilar hammadan yaxshiroq biladi. “Siz meni o‘qitgansiz” degan iborada o‘tgan yillar zalvarini, mazmundorligini his qilasz. Demak, umr behuda o‘tmabdi!

Mamlakatimiz mustaqilligining 33 yillik bayrami Mudofaa vazirligi Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari va aloqa harbiy instituti professori Abdimutal Abdigaripov hayotida unutilmas iz qoldirdi. Eng ulug‘, eng aziz ayyom munosabati bilan O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining farmoniga ko‘ra, davlatimizning yuksak mukofoti – “Sodiq xizmatlari uchun” medali bilan taqdirlandi.

Bu, uzoq va sharaflı bir yo‘lning mukofotidir! O‘zbek milliy armiyasining professional asosda shakllanishiga fidokorona xizmatlari bilan hissa qo‘shgan kamtarin insonga ehtiromdir!

Quyida professor Abdimutal Abdigaripov bilan suhbatimizni o‘qiyisz.

– Hayotingizni qay tariqa harbiy xizmat bilan bog‘ladingiz? Toshkent davlat universitetini (hozirgi O‘zMU), keyin Moskvada aspiranturani tamomlagansiz. O‘sha paytlar, ya‘ni to‘qsoninchi yillarning ikkinchi yarmi milliy armiyamiz murakkab shakllanish jarayonlarida edi, bugungidek katta imkoniyatlar bo‘lmagan.

– O‘sha kunlarni yaxshi eslayman. Rostini aytсам, o‘qib yurgan kezlirimiz bir oylik mashg‘ulotlarga jalb qilinib, katta leytenant harbiy unvoni berilganiga ham unchalik e‘tibor bermaganman. Chunki ilm yo‘lini tanlagan edim. Aslida faqat Qurollı Kuchlarimiz uchun emas, butun yurtimizda vaziyat shunday edi. Ilmiy darajasi bor mutaxassislar harbiy xizmatga jalb qilinayotganini eshitdim. Qiziqib ko‘rdim. Suhbatda ariza yozmasdan bir yarim yil xizmat qilishim mumkinligini bildirishdi. Men ariza yozdim. Agar o‘sha kunlarni bir-ikki og‘iz so‘z bilan ifodalash kerak bo‘lsa, oddiygina qilib: “Yurtga kerakli bo‘lish imkoniyati” deb aytaman. Bu qarorimdan hech qachon afsus qilmadim.

– Qiyin bo‘lgandir, a? Aslida har ikkisi ham ilm yo‘li, biroq harbiy hayotning birmuncha o‘ziga xos murakkab tomonlari bor.

– Tabiiy. Hech narsaga osonlik bilan erishib bo‘lmaydi. Jamoaga, muhitga ham ko‘p narsa bog‘liq. Aloqachi ofitser (rahmatli) Rustam Qodirovni har doim minnatdorlik bilan eslayman. Ilk kez xizmatni boshlaganimda shu inson aloqa sirlarini o‘rgatgan, ilmıdan meni va menga o‘xshagan bir necha kishılarnı bahramand etgan. Iste‘foga chiqqanidan keyin ham aziz ustozni yo‘qlashni kanda qilmadim.

– Malaka oshirish fakultetida Umumharbiy nizomlar, topografiya, o‘q otish tayyorgarligidan dars berasiz. Bularni nima bog‘lab turadi?

– Aniq fanlar. Bir necha yil, aniqrog‘i, harbiy xizmatga qadar Toshkent davlat texnika universitetining 4-oliy matematika kafedrası assistenti, dotsenti bo‘lganman. Asli hayotimizni matematikasiz tasavvur qilib bo‘lmaydi. O‘q otish tayyorgarligi ko‘proq fizika qonunlariga tayanadi. Topografiyani esa mustaqil o‘rgandim.

– Mustaqil o‘rganish qiyin bo‘lmadimi?

– Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari va aloqa harbiy institutida shunday o‘qituvchilar borki, o‘z mutaxassisliklarini miridan sirigacha mukammal egallagan. Ilm-ma‘rifatga umrini bag‘ishlagan, tom ma‘noda fidoyi insonlar. Hazrat Alisher Navoiyning “Farhod va Shirin” dostonidagi quyidagi misralar aynan shunday insonlarga atalgandek:

“Hunarnı asrabon netgumdir oxir,
Olib tufroqqami ketgumdir oxir”.

Masalan, Ergash Idiyev. Shu kunga qadar u kabi topografiya bilimdonini ko‘rmadim. Topografiyani o‘rganishimda bu insonning katta hissasi bor. Ustoz desam arziydi.

– Siz universitetni tamomlagan dastlabki yillardayoq ilmiy izlanishlarnı boshlagansiz. Shunga qaramay, professor unvonini yaqin o‘tgan yillarda olibsz. Albatta, professor bo‘lish oson emas. Biroq sizning inkoniyatlaringiz, ilmiy salohiyatingiz bilan tanish odamni o‘rtadagi “katta tanaffus” ajablantiradi.

– Ha, shunday bo‘lgan. Men institutda ish boshlagan kunımdan boshlab yaxshi o‘qituvchi bo‘lishga intildim. Yoshlarga ilm berish uchun yaxshi o‘qituvchi bo‘lishning o‘zi yetarli deb o‘yladim. Bu boradagi qarashlarım yangılanayotgan davrga to‘g‘ri kelmas ekan. O‘qituvchilik bilan barobar ilmiy izlanishlardan ham to‘xtamaslik zarurligini anglab yetdim.

– Yosh hamkasblaringizga qanday maslahat bergan bo‘lar edingiz?

– Donolarning aytishicha, ota-ona bolasini emas, eng avvalo, o‘z-o‘zini tarbiya qilishi kerak. Chunki bolalar ota-onalarining oynasi, ota-onalarining takroridirlar. Bu qarash o‘qituvchılarga ham taalluqli. Ta‘lim va tarbiya bir-biridan ajralmasdir. Talabalarimiz ham bizni takrorlaydi. Biz ularga ibratmız. Ular bilan muomalada insoniy chegaralarnı bilish, so‘z va amal birligi lozim.

– Ota-onalar dedingiz, onangiz haqida gapirib bering...

– Onam... (professor “onam”, dedi-yu, ko‘zlaridan yirik ikki tomchi yosh yumaladi. Buni bildirmaslik uchun shosha-pisha kafti bilan yuzini sidirdi. Ammo men ko‘rdim. Dunyoning anchagina achchiq-chuchugini totigan katta yoshlı bir odam onam deganda to‘kilsa, bu uning ulkan, uyg‘oq, halim qalbidan darakdir) u juda mehribon edi. Toshkentdan Chimkentga borganımda shu qadar parvona bo‘lar ediki, “Sigir sog‘yapman, birpas turib yonimga kel, oxirini senga sog‘ib beraman”, derdi. Oxiri eng qaymoqli bo‘lar ekan, shuni menga ilinardi.

Onam ishonuvchan edi. Men ham unga o‘xshayman. Ishonuvchanman.

– Bo‘sh vaqtlaringizni qanday o‘tkazasz?

– Qush uyasida ko‘rganini qiladi, deydi dono xalqimiz. Chimkentda katta bog‘imiz bo‘lar edi. Bobom parvarishlardı. Kichkinaligımdan unga yordamchi bo‘ldim. Bo‘sh vaqtlarımda bog‘ ishlarını bajaraman. Bolaligımdagi o‘sha qadrdon mevalı bog‘larnı shu yerda, Toshkentda ham ko‘rgim keladi.

– Inson hayotida unutilmas, yorqın lahzalar ko‘p. Siz nimalarnı eslaysiz?

– Darhaqiqat, eslashga arzirli voqealar ko‘p. Ayniqsa, millionlar yashaydigan shaharda biri qarshingdan chiqib, sen bilan qadrdonlardek salomlashib, ko‘zlarıgdagi hayronlikka javoban “Siz meni o‘qitgansiz!” desa, ruhingda tiniqlik, qalbing ajib haroratdan yorishib ketadi. Qarshingda yoshliging, navqironliging turgandek hislar uyg‘onadi. Ixtiyorsiz sevinasan, ular ko‘pligidan, bugun yurt himoyasida mas‘uliyatlı lavozımlarda xizmat qilayotganidan g‘urur tuyasan.

***

“Siz meni o‘qitgansiz!” degan insonlardan biri axborot xavfsızligi fani o‘qituvchisi Sodıq Allayev. U shunday deydi:

– Bu yerda ish boshlagan kunım katta jamoa orasida turgan ustozni tanidim. Oldiga shunchaki “Menı o‘qitgansiz”, deb bormadim. Arxivımdan Harbiy qasamyodga tayyorgarlikda olingan suratni olib, xonasiga kirdim. Rasmda yosh, navqiron vaqtımız. Ustoz deyarlı o‘zgarmagan. O‘zimni tanitdim. O‘tgan kunlarnı eslab, suhbatimiz qızıdi. Yoz jaziramısidagi dala mashg‘uloti, mashaqqatlı yo‘l, mashınamiz buzilib qolgani... Tasavvur qiling, tashqarida harorat 40 daraja, odam tashishga mo‘ljallanmagan mashınaga chiqishimiz kerak, boshqa chora yo‘q. Mashınaning ichi 60 daraja bo‘lsa kerak, chiqishdan bosh tortdik. Shunda kapitan Abdimutal Abdigaripov hech so‘z demay chaqqonlik bilan mashınaga chiqdi... ortidan ergashdik!

Bugun u bilan yana xizmatni davom ettiryapmız.

Inobat IBROHIMOVA,
“Vatanparvar”

Harbiy xizmatchilarimizning xorij mamlakatlarida erishayotgan g'alabalaridan ko'ngil behad quvonchga to'ladi. O'z o'rnida bu xabardan xalqning qalbi Vatan sarhadlari ishonchli qo'llarda ekaniga amin bo'lib, orom topadi. Bu gal O'zbekiston Mudofaa vazirligi jamoasi Koreya Respublikasining Kongvando provinsiyasi Inje shahrida o'tkazilgan Ikkinchi xalqaro ilmiy-jangovar tayyorgarlik musobaqasida eng yuqori natija bilan mutlaq g'olibga aylandi.

QIMMATLI POYDEVOR

Ta'kidlash kerakki, unda jami 13 ta jamoa, jumladan AQSh, Avstraliya, O'zbekiston va Kambodja davlatlaridan 500 dan ortiq harbiy xizmatchi ishtirok etdi. Har bir jamoa tasodifiy qur'a tashlash orqali bellashuvga kirishdi.

Musobaqada ishtirok etgan Koreya Respublikasi Qurolli Kuchlari Bosh shtabi boshlig'i Pak An-So: "Mazkur bellashuv harbiy hamkorlikni mustahkamlash uchun qimmatli poydevorga aylanadi", deya fikr bildirdi. Quvonarlisi, ushbu xalqaro musobaqa ishtirokchilarimiz uchun nafaqat xalqaro harbiy hamkorlikni mustahkamlash, balki Vatan himoyachilarimizning jahon arenasidagi nufuzini yanada mustahkamlash uchun ham qimmatli poydevor bo'ldi.

Ishtirokchilar operativ rejani ishlab chiqish va milliy kelishuv bo'yicha majburiyatlarni bajarish,

bu orqali bo'linmalarining qo'shma operatsiyalari uchun zarur bo'ladigan ko'nikma va tajriba oshirishga muvaffaq bo'ldi. Baholash jarayoni esa guruhlar tomonidan shartlar to'liq bajarilgani, "omon qolish" darajasi, jangovar harakatlar qoidalariga rioya qilingani, jangovar harakatlar taktik vaziyatga mos kelishini har tomonlama tahlil etish natijalarini xabardor qilish orqali o'tkazildi.

Yakunda O'zbekiston Mudofaa vazirligi jamoasi Ikkinchi xalqaro ilmiy-jangovar tayyorgarlik musobaqasida eng yuqori natijani qayd etib, mutlaq g'oliblikni qo'lga kiritdi.

Yangi O'zbekistonning mudofaa salohiyati, harbiy xizmatchilarimizning professionallik darajasi yuqori ekanini Koreya Respublikasi mezbonlik qilgan yana bir bellashuv

MUDOFAA VAZIRLIGI JAMOASI XALQARO MUSOBAQANING MUTLAQ G'OLIBIGA AYLANDI

– Birinchi xalqaro merganlar musobaqasida ham o'z isbotini topdi.

Amerika Qo'shma Shtatlari, Singapur, Indoneziya, Koreya kabi davlatlarning eng mohir 26 ta jamoasini o'zida birlashtirgan musobaqada harbiylarimiz butunlay notanish qurollardan foydalanib, murakkab shartlarni bexato bajarishga harakat qildi.

– Tunda bino ichidan aniqlikka o'q otish, stress ostida merganlik qurolidan o'q otish hamda dushmanga sezdirmay yaqinlashib o'q otish kabi vazifalarni belgilangan vaqt oraliq'ida bajarish har bir mergandan kuchli iroda, qat'iyat, malaka va mahorat talab etadi.

O'quv yili rejasiga asosan olib borilgan mashg'ulotlarda har tomonlama toblangan

o'g'lonlarimiz barcha shartlarda o'zlarining bor kuch va imkoniyatlarini amalda qo'llab, g'olib bo'lishga harakat qildi, – deydi musobaqa murabbiysi mayor Shahboz Eshonqulov. – To'rt kun davom etgan musobaqada merganlar juftligi jami 16 ta maxsus mashqni bajardi.

Murosasiz bellashuvlar ostida kechgan musobaqa yakuniga ko'ra, mezbon davlat birinchi o'rinni qo'lga kiritgan bo'lsa, O'zbekiston merganlari ikkinchi o'ringa loyiq deb topildi. Kuchli uchlikni AQSh jamoasi egalladi.

Xalqaro musobaqaning g'oliblariga aylangan harbiy xizmatchilarimiz Toshkent xalqaro aeroportida tantanali kutib olindi.

Mayor Aziz NORQULOV,
"Vatanparvar"

Sahrodagi taktik o'quvlar

Mamlakatimizning shimolida aralash tarkibdagi bo'linmalar ishtirokida mudofaa jangini tashkil etish bo'yicha ko'rgazmali vzvod taktik o'quvi o'tkazildi.

Bugun xalqaro maydonda o'z so'zi va o'rmiga ega bo'lib borayotgan Qurolli Kuchlarimizning jangovar salohiyati yildan yilga yuksalib bormoqda. Bunda tizimda olib borilayotgan yangilanish va o'zgarishlar muhim o'rin tutadi. Xususan, harbiy xizmatchilarning jangovar va axloqiy-ruhiy tayyorgarligini oshirish borasidagi yangicha yondashuvlar harbiy xizmatchilarning kasbiy mahorati yanada oshishiga xizmat qilmoqda.

Qo'shinlarning jangovar tayyorgarligini mustahkamlash, ularni zamonaviy qurol-

aslaha va harbiy texnikalar bilan ta'minlash, jang olib borishning yangicha uslublarini tayyorgarlik jarayonlariga samarali tatbiq etish Qurolli Kuchlarimiz qudratini oshirishning asosini tashkil etadi. Shu boisdan bugungi kunda Mudofaa vazirligi qo'shinlarida jangovar tayyorgarlikka katta e'tibor qaratilib, zamonaviy jangovar harakatlarni chuqur tahlil etish orqali qo'shinlar tayyorgarligiga yangicha mashg'ulot va me'yorlar kiritilmoqda.

Majmuaviy taktik o'quvi shartiga ko'ra, bir necha yuzlab kilometr masofada davlatimiz chegarasini noqonuniy buzib kirgan va mamlakat ichkarisiga harakatlanayotgan shartli dushmanni to'xtatish va yer bilan yakson qilish bo'yicha

o'quv-jangovar vazifa olgan vzvod yig'in signali bo'yicha yuqori jangovar shaylik holatiga keltirildi. Jangovar va harbiy texnikalarni saqlash parkida barcha texnikalar safarga shaylandi.

Harbiy va jangovar texnikalarga joylashgan shaxsiy tarkib zudlik bilan doimiy joylashgan joyni tark etib, kolonna bilan belgilangan hududga marsh amalga oshirdi. Harakat davomida kolonnaga shartli ravishda hujumlar uyushtirilib, turli nostandart vaziyatlarda harbiy xizmatchilarning harakati baholab borildi.

Dala sharoitida bo'linmalarining joylashuvi,

hudud qo'riqlovi, muhofaza va ta'minotni tashkil etish bo'yicha olib borilgan mashg'ulotlar davomida shaxsiy tarkib belgilangan joylarni tayyorlash va jihozlashga kirishdi. Shaxsiy tarkib cho'l hududida bo'linmalar va texnikalarning joylashuvi uchun sharoitlar yaratib, tunda mudofaa jangini olib borish bo'yicha mashg'ulotlar o'tkazildi. Tankchilar vzvodi og'ir jangovar texnikalari bilan madad bergan shartli dushmanga katta talafotlar yetkazib, uning zirhli texnikalarini safdan chiqardi.

Barcha turdagi qurollardan o'q uzilib, shartli dushman kuchlari yo'q qilindi. O'zaro hamkorlik va uyushqoqlik, harbiy xizmatchilarning yuksak malaka va mahorati bo'linmalar oldiga qo'yilgan o'quv-jangovar vazifani muvaffaqiyatli bajarishga zamin yaratdi.

Kichik serjant Abdullajon UMARALIYEV,
Shimoli-g'arbiy harbiy okrug matbuot xizmati

Tavsiyanoma – muhim imtiyoz

Farzandi dunyoga kelishi bilan otaning shirin orzular og'ushida xayol qilishi tabiiy. Jajji qo'lchalaridan yetaklaganacha bolalar bog'chasi eshigidan kirgizib yuborgan onaning ko'nglidan ajib tuyg'ular o'tadi. Katta maktab ostonasidan birinchi marotaba ko'zlari javdiraganacha kelayotgan bolasining hayratidan quvongan ota-ona hayajonini ta'riflashning imkoni bo'lmasa kerak.

“OTA–ONANGGA

rahmat desalar bas”

Bugun ana shunday quvonchli lahzalarni yana bir bor his qilayotgan ota – podpolkovnik Rahim Husanov bilan dildan suhbatlashishni lozim topdik. Bir yilda ikki farzandining oliy ta'lim muassasasiga o'qishga qabul qilinishi har qaysi ota-ona uchun quvonarli hol. Qachonlardir Rahimjonning onasi ham o'g'lini Chirchiq oliy tank qo'mondonlik-muhandislik bilim yurtining kursantlari safida ko'rishni orzu qilgan edi. Buni qarangki, bugungi kunda Rahim Husanov xuddi o'sha bilim yurtining Taktika kafedrasida kursantlarga ustozlik qilmoqda.

Onamning orzusi

Maktabning yuqori sinfida o'qib yurgan kezlari qo'shnimizning o'g'li harbiy libosda ko'chamizdan o'tib qoldi. Oliy harbiy bilim yurtida ta'lim olayotgan u yigit bizdan bir yosh katta bo'lib, o'qishidan ta'tilga chiqqan ekan. To'g'risini aytсам, barcha hamqishloqlar singari mening ham kursant akamizga havasim kelgandi. O'shanda onam oliy harbiy bilim yurtida o'qishimni juda xohlagan.

Oradan bir yil o'tib, tumanimiz mudofaa ishlari bo'limiga hujjat topshirdim va o'sha yili Chirchiq oliy tank qo'mondonlik-muhandislik bilim yurtining kursantlari safiga qabul qilindim. Mana, 26 yildirki, ota-onamning duolari hamda harakatlarim ortidan sharafli kasbimda sobitman. Otam doim: “Bolam, ota-onangga rahmat, desalar bas, boshqa hech narsa kerak emas”, deydi. Hayotim davomida ota-onamga rahmat olib keladigan ishlarni qilib, otamning ushbu o'g'itlarini bugun farzandlarimga uqtirib kelmoqdaman.

Oila

Harbiylarning faoliyati o'ta sharafli bo'lish bilan birga mashaqqati ham oz emas. Ayniqsa, oila degan muqaddas qo'rg'on qurilgach, uning mas'uliyati yelkamizda bo'lishi tabiiy ekan. Vatan ichra vatanimiz bo'lgan oilamiz tinch bo'lsa, xizmat faoliyatimizda xotirjamlik bo'ladi. Bunday kezlarda erkakni tushunadigan, uning kasbini hurmat qiladigan ayol bilan turmush qurish katta ahamiyat kasb etadi. Mana shu yil turmushimizga 20 yil bo'libdi. Bu vaqt davomida ne-ne sinovli kunlarni boshdan o'tkazmadik. Qayg'u-quvonch, borlig-u yo'qlik deysizmi, barchasini mardonavor yengishimizda, avvalo, bir oila sifatida tushunish ortidan erishdik, deb ayta olaman.

Farzand tarbiyasi

Inson biror yumush bilan shug'ullanmas ekan, bema'ni ishlar bilan mashg'ul bo'ladi. Shuning uchun farzandlarim tarbiyasida shu aqidaga

qat'iy amal qilaman. Ularni bo'sh qoldirmaslik uchun turli to'garak va o'quv markazlariga jalb etganman.

Oilada farzand tarbiyasi bilan ayol kishi ko'proq shug'ullanishi maqsadga muvofiq. Erkak uyda kamroq bo'lishini inobatga olsak, bolalar tarbiyasida onaning o'rni muhimroqdek. Ona farzandlari oldida otaning o'rmini oshirib qo'yarkan, biror farzand otaga tik boqmaydi. Oilamizda 3 o'g'il farzandni voyaga yetkazayotgan bo'lsak, ular bilan ayolim shug'ullanadi. Va har bir harakatlaridan meni ogohlantirib turadi. Ularga ota sifatida to'g'ri yo'lni ko'rsatib turishimning o'zi kifoya. Farzandlarim bilan qat'iy kun tartibi asosida shug'ullanishini nazorat qilaman. “Sog'tanda – sog'lom aql” degan naqlga rioya qilgan holda, har tong 6:00da o'g'illarim uchun “podyom” bo'ladi. 6-7 kilometr masofaga yugurish mashg'ulotidan keyin qolgan yumushlari bilan shug'ullanishadi. Bu qat'iy belgilangan tartib oilamiz an'anasiga aylanib ulgurgan. Hatto o'zim ham haligacha ular bilan birgalikda yuguraman. Agar xizmat yuzasidan uyda bo'lmay qolsam, telefon orqali ularning badantarbiya mashg'ulotlariga chiqishini nazorat qilaman.

Tanlovdagi erkinlik

Aslida kasb yoki hunarning yomoni bo'lmaydi. Tanlovda xatolik bo'ladi xolos. Muammo shundaki, oxirgi paytlarda aksariyat yoshlar serdaromad va barchaning nigohida bo'lgan kasbiy yo'nalishlarni tanlamoqda. Ammo o'zi

qiziqmagan va qobiliyati bo'lmagan sohani tanlaganlari bois o'sha sohaning yetuk mutaxassisi bo'lib yetishmaydilar. Oqibatda esa kasbidan kamol topmasdan bir umr qiyinchilik bilan kun kechiradilar.

Farzandlarimning kasbiy tanlovida erkinlik berishim bilan bir qatorda o'sha sohaning “minus” va “plyus”larini aytaman. Ammo oxirgi tanlovni baribir o'zlariga qo'yib berganman. Katta o'g'lim shu yil Toshkent to'qimachilik va yengil sanoat institutiga qabul qilindi. O'rtancha o'g'lim esa O'zbekiston harbiy aviatsiya institutini tanladi hamda imtiyoz asosida kursantlikka qabul qilindi. Qarshida bo'lib o'tgan kursantlarning tantanali Vatanga qasamyodiga oilamiz bilan bordik. Hayajonli lahzalar edi. Harbiy sohada chorak asrdan ko'proq faoliyat yuritgan bo'lsam-da, farzandimning safda yurishlari ota sifatida ko'nglimda ajib tuyg'ularni to'lqinlantirdi. Onasi ham quvonch ko'zyoshlarini tiya olmadi. Vatan sarhadlarini qo'riqlashdek sharafli kasbni tanlab xato qilmaganimni, o'tgan umrim beiz ketmaganini his qildim. Bugun o'g'lim ham samo lochinlari singari havo sarhadlarimizni qo'riqlashga ahd qilgan ekan, uning ham umri zoye ketmasligiga aminman!

Bu yil podpolkovnik Rahim Husanovning o'g'li Samandar Bozorov O'zbekiston harbiy aviatsiya institutiga imtiyoz asosida kursantlikka qabul qilindi. Bugun u ham otasi singari harbiy libos kiydi. Samandarning ham o'z aytar so'zi bor.

Dadamga havas qilib...

Har tong dadamning shoshgancha uydan ishga ketishini havas bilan kuzatardim. Ko'chada ham, maktabda ham harbiy xizmatchining o'g'li ekanimiz bizga faxr tuyg'usini berardi. “Mening dadam harbiy, u hamma narsani qila oladi” degan o'y bizni hech qachon tark etmagan. Yashash manzillarimiz va o'qish joylarimiz ham ko'p o'zgaragan. Gohida maktab, muhit, mahalla va sharoitning o'zgaraverishi ruhan ta'sir o'tkazardi. Ammo “Men harbiyning farzandiman!” degan faxr barchasidan ustun kelgan. Dadam bizning tarbiyamiz bilan bir qatorda ta'limimizga ham juda katta e'tibor berdi. Jismoniy tayyorgarligimiz hamda xorijiy tillarni o'zlashtirishimiz uchun sharoit yaratdi. “Sen o'zingda o'qishga bo'lgan iroda top, men moddiyatingni ta'minlayman”, degan so'zlari haligacha qulog'imda jaranglaydi. Bugungi kunda to'rtta tilni o'zlashtirganman. O'ylaymanki, bu o'rganganlarimiz kelajakda o'zimizga asqatadi. Akam Toshkent to'qimachilik va yengil sanoat institutiga qabul qilinganiga qaramasdan, dadam uni yana qo'shimcha darslarga borishini ta'minladi. “Menga diplomning o'zi kerak emas, birinchi o'rinda biliming bo'lsin. Bir sohani tanladingmi, o'sha yo'nalishning yetuk mutaxassisi bo'lg'in”, deb aytdi. Dadamning ta'limga bo'lgan fidoyiligini birgina shu misol orqali ham bilib olish mumkin. Men dadamga har tomonlama o'xshashni xohlayman...

Sherzod SHARIPOV,
“Vatanparvar”

TAYYORGARLIK

qanday kechmoqda?

BAJARILGAN ISHLAR

HUJFQ TOMONIDAN

obyektlarda 160 dan ortiq turdagi xizmat ko'rsatish va tayyorlash tadbiri bajarildi
460 ta modulli va 223 ta individual qozon mavsumga tayyorlandi

MUHANDISLIK TARMOQLARIGA XIZMAT KO'RSATILDI

178,1 km issiqlik tarmog'i
102,9 km ichimlik va 87,4 km oqova suv tarmog'i
81,6 km gaz va 229,8 km elektr tarmog'i

TA'MIRLASH

561 ta obyektida ishlar olib borildi

QURILISH TA'MIRLASH KOMANDALARI (RSB)

299 ta obyektida ishlar olib borildi
4,088 mlrd.dan ortiq so'm mablag'i tejaldi

YOQILG'I ZAHIRASI

521 tonna pech yoqilg'i zaxirasi yaratildi

Hash-pash deguncha yoz fasli ham ortda qoldi. Kuz kelib havo haroratining keskin pasayishi aholidan hozirdanoq qish mavsumiga puxta tayyorgarlik ko'rishni talab qilmoqda. Ayni vaqtda butun respublika bo'yicha ijtimoiy soha obyektlari, ta'lim va tibbiyot muassasalarini mavsumga tayyorlash ishlari qizg'in kechmoqda. Kommunal holatlar qayta ko'rib chiqilib, issiqlik korxonalari modernizatsiya qilinmoqda.

joydan foydalanish qismlari tomonidan Mudofaa vazirligi tasarrufidagi harbiy shaharchalardagi obyektlarda 160 dan ortiq turdagi xizmat ko'rsatish va tayyorlash tadbiri bajarildi, jumladan:
- 460 ta modulli va 223 ta individual qozon mavsumga tayyorlandi;

- 178,1 km issiqlik tarmoqlari, 102,9 km ichimlik suvi, 87,4 km oqova suvi, 81,6 km gaz tarmoqlari va 229,8 km elektr tarmog'i o'rganilib, ko'zdan kechirildi va soz holatga keltirildi;
- Mudofaa vazirligi tasarrufidagi harbiy shaharchalar hududidagi 561 ta obyektida ta'mirlash

Jumladan, Mudofaa vazirligi qo'shinlarida ham harbiy shaharchalarni 2024-2025-yillarda kuz-qish mavsumiga tayyorlash borasida salmoqli ishlar amalga oshirilmoqda. Bu haqda bizga Mudofaa vazirligi Ta'minot departamenti boshlig'i polkovnik Otabek Abduraxmanov quyidagilarni so'zlab berdi:
- Shu kunga qadar mudofaa vazirining tegishli buyrug'iga asosan, o'tgan isitish mavsumi yakuni va harbiy shaharchalarda xizmat, uy-joy fondi va kommunal inshootlarni 2024-2025-yillarda kuz-qish mavsumiga puxta tayyorlash borasida bir qator ishlar olib borildi. Xususan, hududiy uy-

Yangi o'rnatilgan suv isitish qozonlari

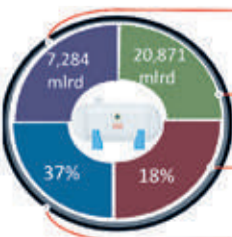
Harbiy shaharchalarda 42 dona yangi suv isitish qozoni o'rnatildi

Eski qozonlar zamonaviy tejamkor suv isitish qozonlariga almashtirildi

Qozonxonalar pech yoqilg'isidan suyuqlirilgan gaz tizimiga o'tkazilganda

So'nggi 5 yillikda 92% energiya tejamkorligiga erishildi

gazgolder o'rnatish uchun sarflandi

tejamkorlikka erishildi

energiya tejamkorligi

pech yoqilg'isi sarfli xarajati kamaydi

Mavsumga tayyorgarlik holati

14 ta harbiy shaharchaga suvni kimyoviy yumshatish uskunalari o'rnatildi

17 ta harbiy shaharchaga ichimlik suvi uchun filtr uskunasini o'rnatildi

"Sazagan" va "G'urumsaroy" dala-o'quv maydonlariga oqova suvlarini qayta ishlash MBR qurilmasi o'rnatildi

ishlari olib borildi. Shuningdek, isitish mavsumi rejasiga muvofiq, 521 tonna pech yoqilg'i zaxirasi yaratildi.

Ta'kidlash joizki, harbiy shaharchalarda amalga oshirilgan bir qator mavsumiy texnik xizmatlar jarayonida issiqlik tarmoqlaridagi zulfilar, markaziy qozonxonalar va yakka tartibdagi isitish qozonlari va nasoslari, transformator podstansiyasi, yerto'lalar qismidagi elevator qurilmalari va suv inshootlarining (KNS, VNS) sozligiga alohida e'tibor qaratildi. Muhandislik tarmoqlarini yuvish va issiqlik tarmoqlari izolyatsiya qobiqlari holati tekshirildi. Tizimdagi zulfilar yechilib, ichlari zang va chiqindilardan hamda oqova suv va yerosti quduqlari tozalandi. Elektr tarqatish qalqonlari va gaz taqsimlash qurilmalari ta'mirlandi (tozalandi).

Binolarning yerto'lalarini zax suvlardan saqlash choralarini ko'rdi va u yerda mavjud bo'lgan muhandislik tarmoqlariga texnik xizmat ko'rsatildi. Gaz taqsimlash qurilmalaridagi jo'mraklar sozlandi. Hozirgi kunga qadar 14 ta harbiy shaharcha qozonxonalariga suvni kimyoviy tozalash uskunalari o'rnatildi.

Shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 28-sentabr kunidagi PQ-685-sonli qaroriga asosan, 111 dona zamonaviy suv hisoblash uskunasini xarid qilindi (89 ta harbiy shaharchaga o'rnatildi) va masofadan boshqariladigan onlayn boshqaruv tizimiga ulandi.

Shu o'rinda aytib o'tsak, "Sazagan" va "G'urumsaroy" dala-o'quv maydonlariga oqova suvlarini qayta ishlash va zararsizlantirish qurilmalarini (lokal tozalash inshooti) o'rnatish ishlari 100% bajarildi.

o'rnatildi. Natijada so'nggi 5 yilda 92 foiz energiya tejamkorligiga erishildi.

2018-2024-yillarda pech yoqilg'isida ishlaydigan 15 ta qozonxona suyultirilgan gazda ishlashga moslashtirildi. Pech yoqilg'isidan suyultirilgan

220-son farmoniga asosan, belgilab berilgan vazifalar ijrosini o'z vaqtida, to'liq va sifatli ta'minlash maqsadida bugungi kunda Mudofaa vazirligi tasarrufidagi 26 ta harbiy shaharchaga jami quvvati 9 354 kVt quyosh fotoelektr stansiyalari

Bugungi kunda Mudofaa vazirligi tizimida 1 559 nafar qozonxona operatori texnika xavfsizligi talablari bo'yicha qayta o'qitildi. Ayni kunlarda harbiy shaharchalarda mavsumga tayyorgarlik bo'yicha amalga oshirilayotgan yakuniy ishlar doirasida suv isitish qozonlari hamda oqova suv tozalash inshootlarini o'rnatish, muhandislik tarmoqlarini kapital va joriy ta'mirlash ishlari amalga oshirilmoqda.

Xulosa qilib aytganda, bugungi kunda harbiy shaharchalarning kuz-qish mavsumiga tayyorgarlik holati 90 foizni tashkil etadi. Chunki hali bajarilishi lozim bo'lgan ishlar bor. Masalan, qozonxona, transformator podstansiyalari, gaz taqsimlash punktlari va muhandislik tarmoqlarida ta'mirlash, muhandislik inshootlari uchun zaruriy ehtiyot qismlar hamda yoqilg'i manbalari zaxirasini yaratish bo'yicha ishlarni yakunlash, uzluksiz va sifatli ta'minot bo'yicha hududiy kommunal xizmat tashkilotlari bilan hamkorlikni yo'lga qo'yish kabi muhim tadbirlarni amalga oshirishimiz lozim.

Qayta tiklanuvchi energiya manbalari hisobiga erishilgan tejamkorlik

Tahlillarga ko'ra, so'nggi 5 yilda eski qozonlar 213 ta zamonaviy energiya tejamkor suv isitish qozoniga almashtirildi.

Joriy yilda hududiy uy-joydan foydalanish qismlari tomonidan (zaxira hisobi bilan) 42 dona zamonaviy energiya tejamkor isitish qozonini xarid qilish rejalashtirilgan bo'lib, hozirda 18 ta harbiy shaharcha hududlariga jami 39 ta isitish qozoni

gazga o'tilganda yoqilg'i sarfi xarajatlari 1,5 baravarga (37%) qisqardi. Natijada mavsumda salmoqli pul mablag'lari tejatlashiga erishildi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 9-sentabrdagi "Energiya tejavchi texnologiyalarni joriy qilish va kichik quvvatli qayta tiklanuvchi energiya manbalarini rivojlantirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi

o'rnatildi hamda ular tomonidan 2 920 000 kVt elektr energiya ishlab chiqarildi. Natijada birgina joriy yilning 8 oyida 2 920 mlrd so'm pul mablag'i tejashga erishildi.

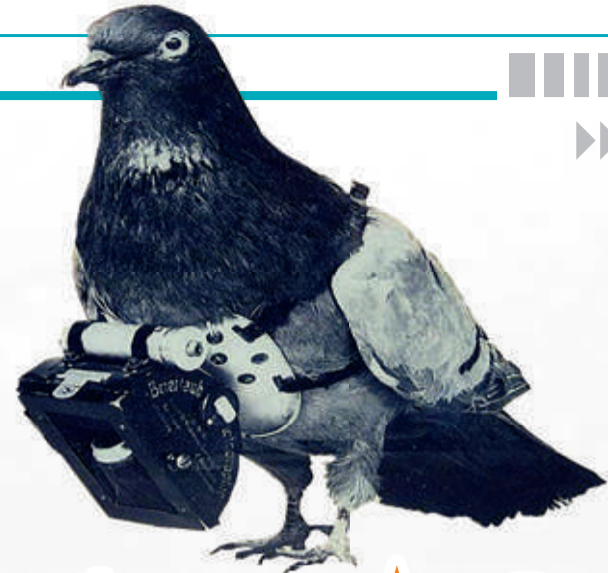
Shuningdek, joriy yilda ham 2 850 kVt quyosh fotoelektr stansiyalari o'rnatildi. Shu orqali 2024-yil yakuniga qadar 1 758 mlrd so'mlik elektr energiyasini tejash kutilmoqda.

Ayni vaqtda oldimizda turgan eng katta vazifa kuz faslining iliq havoli kunlaridan oqilona foydalanish sanaladi. Maqsadimiz kuz-qish mavsumiga puxta tayyorgarlik ko'rish orqali mavsumni hech bir talafotsiz o'tkazishdir.

Podpolkovnik Gulnora HOJIMURODOVA suhbatlashdi.

O'n to'qqizinchi asr oxiri, yigirmanchi asr boshlarida ilm-fan va texnika rivojlanib, urushlarda o'qotar qurollar, portlovchi moddalar, jangovar mashinalar, telefon, telegraf qo'llanila boshlaganiga qaramay, xabarchi qushlar ham o'ta muhim vazifani bajargan. Ma'lumotlarga ko'ra, Birinchi va Ikkinchi jahon urushlarida minglab qushlardan aloqa vositasi sifatida foydalanilgan, ba'zi kabutarlar hatto maxsus mukofotlar bilan siylanib, ularning nomi tarixga kirgan.

XABARCHI QUSHLAR

Birinchi va Ikkinchi jahon urushida

TAXMINLAR

Kabutarlarning har qanday sharoitda iniga yo'l topishi borasida ko'plab tadqiqotlar o'tkazilgan bo'lsa-da aniq xulosaga kelinmagan. Qushlarning to'g'ri yo'lni topishi haqida bir necha taxminlar mavjud.

Olimlarning fikriga ko'ra, qushlar magnit maydonlarini sezadi. Ularning bu sezgi a'zosi tumshuq ostida joylashgan bo'lib, shu orqali manzilni bexato topadi.

Taxminlardan yana biri quyosh va yulduzlar joylashuvi orqali kerakli yo'nalishni aniqlaydi. Yana bir fikrga ko'ra, atmosferada uzoq masofalarga tarqaladigan 10 Gs dan kam chastotali infratovush tebranishlari qushlarga yordam beradi.

15 YIL XIZMAT QILGAN

O'tkir ko'z, kuchli xotiraga ega, 300 metr balandlikkacha soatiga 70 kilometr va undan yuqori tezlikda uchadigan kabutarlar Birinchi jahon urushida qulay aloqa vositasi hisoblangan. 1 000 kilometrdan ortiq masofaga uchib bora oladigan harbiy aloqa kabutarlari 15 yilgacha qo'shinlar xizmatida bo'lgan.

O'sha yillarda yaratilgan aloqa qurilmalari bilan 3 kilometr, radioaloqa bilan 5 kilometrgacha xabar yetkazish mumkin edi.

AMERIKADAN YEVROPAGA

1895-yilda tajriba sifatida Amerika qirg'oqlaridan uchirilgan kabutarlardan biri 3 ming km.dan ortiq masofani bosib o'tib, Yevropa qit'asiga sog'-omon yetib borgan. Uning modasi Yevropada ekanligi nar kabutarning adashmay qaytishining sabablaridan biri etib ko'rsatiladi.

FOTOSURATCHI QUSHLAR

Yigirmanchi asr boshlarida aviatsiya endigina paydo bo'lgan davrda nemis dorishunosi havaskor fotosuratchi Yuliy Gustav Noybronner g'aroyib ixtiroga qo'l urdi. U dori-darmonlarini Kyonigshteyn shahrida joylashgan sanatoriyaga kaptarlar orqali yetkazardi.

Bir kuni Noybronner kabutarini shoshilinch buyurtma bilan uchirib yuboradi, ammo oradan bir necha kun o'tsa ham qushdan darak bo'lmaydi. Dorishunos kaptar bir falokatga yo'liqqan, degan o'ylarga borib uni unutadi. Oradan kunlar o'tib, yo'qolgan xabarchi kutilmaganda qaytib keladi. Qush och qolmagan, aksincha ko'rinishi durkun edi. Noybronner o'ylab o'yiga yeta olmaydi: kabutar qayerda edi, uni kim boqdi?

Bu savollariga javob topish uchun uning xayoliga bir fikr keladi. Havaskor fotosuratchi kamar yordamida kaptarning ko'krigiga mitti yog'och fotokamerani mahkamlab, navbatdagi buyurtmani manzilga jo'natadi. Fotokamera belgilangan vaqt oralig'ida avtomat ravishda surat olishga mo'ljallangan edi. Dorishunosning maqsadi kaptar qayerda qolib ketganini bilish edi, xolos.

Kabutar 30 ga yaqin qoyilmaqom suratlar bilan qaytib keladi. Bu suratlarning aksariyati nemis restoranlaridan birida olingan edi. Pochtachi kaptarning restoran oshpaziga o'rganib qolgani ma'lum bo'lsa-da, dorishunos bunga parvo qilmaydi. Aksincha kabutarlarga biriktiriladigan turli xil kamera modellarini yaratishni boshlaydi.

Yuliy Gustav Noybronner ixtirosiga patent olish uchun ariza berganida, patent idorasi ma'murlari kabutarlar kameraning og'irligiga bardosh bera olmasligini aytib, uning arizasini rad etadi. Yuliy ushbu ixtirosi bilan bir qancha xalqaro ko'rgazmalarda qatnashganidan keyin shuhrat qozonadi.

Ko'p o'tmay, uning ixtirosidan Birinchi jahon urushida foydalana boshlaydilar.

YUZ MINGLAB KABUTARLAR

Birinchi jahon urushi davrida deyarli barcha davlatlar qo'shinlarida kaptar aloqalari tashkil qilingan edi. Maxsus tayyorgarlik bosqichidan o'tgan qushlar alohida jihozlangan arava yoki mashinaga joylashtirilardi. Turg'un kaptar stansiyalarining diapazoni 500 km, ko'chmalari esa 150 km.gacha bo'lgan hududda jangovar vazifalarni bajargan.

Birinchi jahon urushi jabhalarida harbiy aloqa uchun

minglab qushlar jalb qilingan deyiladi. Muhim xabarlar bo'yi 16,5 sm, eni 6,5 sm bo'lgan qog'oz parchasiga yozilib, temir naychaga joylanar va kabutarning oyog'i yoki quyruq'iga mahkamlanardi. Ma'lumot aniq yetib borishi uchun tabiiy ofat yoki dushmanning ovchi qushlari hamlasi inobatga olinib, bir vaqtning o'zida 3 ta kabutar manzilga jo'natilgan.

Urushning oxirgi yillarida ittifoqchilar - Britaniya, Fransiya va Amerika Qo'shma Shtatlari qo'shinlarida 400 mingga yaqin xabar tashuvchi kabutar, Germaniya qo'shinlarida esa 150 mingga yaqin pochta qushlari bor edi. Ma'lumotlarga ko'ra, urush davrida inglizlar va fransuzlar odamlarning 65 mingga yaqin shaxsiy kabutarlarini janglarga jalb qilishgan.

1918-YIL. VERDUN JANGI

1918-yil 3-yanvarda Germaniya hududiga kirgan 500 nafar amerikalik askar qurshovda qolib, uzoq davom etgan jangdan keyin o'q-dorilari, oziq-ovqati tugab, nochor ahvolga tushadi. Ularning ixtiyorida 4 ta xabarchi kaptar bor edi. Qo'mondon dushman koordinatalarini ko'rsatib artilleriya yordamini so'rab birinchi kabutarni uchiradi. Qush manzilga yetib boradi,

« ammo artilleriya o'z askarlari pozitsiyalarini o'qqa tuta boshlaganidan keyin qo'mondon ma'lumotda jiddiy chalkashlik bo'lganini sezib, ikkinchi, biroz vaqt o'tib uchinchi kaptarni otishni to'xtatish kerakligi haqidagi xabar bilan uchiradi. Ko'kka ko'tarilgan kabutarlarni ko'rgan dushman ularni birin-ketin otib, qo'lga oladi.

To'rtinchi kaptar oxirgi imkoniyat edi. Nihoyat u ham aniq ma'lumotlar bitilgan xabar bilan parvozga chiqadi. Uning laqabi Cher A (*Yoqimli do'st*) edi. Dushman Cher Ani ham o'qqa tuta boshlaydi. Biroq mo'jiza yuz berib, panjasi, ko'kragi va ko'zidan jarohat olsa ham kabutar chap oyog'iga mahkamlangan xat bilan ittifoqchilar pozitsiyalariga yetib boradi.

Xabarda quyidagi so'zlar yozilgan edi:

"Biz 276,4 balandlikda, yo'l yoqasida joylashganmiz. Artilleriyamiz to'g'ridan to'g'ri bizga otmoqda. Zudlik bilan otishni to'xtating!"

Ko'p o'tmay artilleriya "jim" bo'ladi, ittifoqchilar yordamga yetib keladi. Ammo 500 kishidan 194 tasi tirik qolgan edi.

Shifokorlar najotkor kabutar Cher Aning hayotini saqlab qolish uchun ko'p urinadilar. Yoqimli do'st yana bir yil yashaydi.

Verdun jangida 12 ta muhim xabarni manzilga yetkazgan Cher A o'lganidan keyin Amerika pochta kaptarlari jamiyatining oltin medali va Fransiya harbiy xochi bilan taqdirlanadi.

Uning qotirilgan jussasi hozir ham AQShdagi Smitson institutida saqlanadi.

MUHIM CHORALAR

Ikkinchi jahon urushi boshlanishi bilan unda qatnashayotgan barcha davlatlarda kaptarlar xizmati tashkil qilinadi. Sobiq Ittifoqda kaptar safarbarligi o'tkazilib, aholidan minglab qushlar musodara qilinadi. Ular qisqa muddatlarda xabar tashishga o'rgatiladi va front jabhalariga jo'natiladi.

Britaniyaning razvedka boshqarmasi keng ko'lamlı "Kolumba" operatsiyasini ishlab chiqadi. Unga ko'ra, Yevropaning bosib olingan hududlari ustidan maxsus o'rgatilgan xabarchi qushlar solingan qafaslar tashlanib, mahalliy aholidan dushman haqida razvedka ma'lumotlarini jo'natish so'raladi.

Sovet va Germaniya qo'mondonliklari urush maydonlarida xabar tashuvchi kaptarlar bilan bog'liq vaziyatlarni qattiq nazoratga olish uchun jiddiy choralar ko'radi. Xususan, 1941-yil dushman qo'shinlari Moskvaga yaqinlashganda, shahar komendanti aholidagi mavjud kabutarlarni politsiya bo'limiga topshirish to'g'risida buyruq chiqaradi. Unda shunday yozilgan edi:

"Xususiy shaxslar tutgan kabutarlardan dushman foydalanishiga yo'l qo'ymaslik uchun buyruq beraman: uch kun ichida barcha kaptarlar Moskva shahar politsiya boshqarmasiga Petrovka, 38-uyga topshirilsin. Belgilangan muddatda kaptarlarni topshirmagan shaxslar urush davri qonunlariga ko'ra javobgar bo'ladi".

QAHRAMON KABUTARLAR

Ikkinchi jahon urushi kaptar pochta ommaviy ravishda qo'llanilgan so'nggi qurolli to'qnashuv bo'ldi. Bu urushda inglizlarning 32 ta kaptari medallar bilan mukofotlandi. Ulardan biri "Meri Eksterskaya" laqabi bilan mashhur, yana biri "Kommando" nomi bilan. Kommando fashistlar bosib olgan Fransiya bir necha muhim parvozlarni

POLKOVNIK KABUTAR

amalga oshirib, bosh qarorgohga strategik muhim ma'lumotlarni yetkazadi.

Britaniya askarlari parashyutlarda tushib, fashistlar shtab-kvartirasini ishg'ol qilganlaridan so'ng u yerdagi maxfiy xaritalarni suratga olib, ularni maxsus kapsulada Kommandoning oyog'iga bog'lagan holda qo'mondonlikka jo'natadilar. Bu xizmati uchun Kommando Britaniyaning hayvonlar uchun eng yuqori harbiy mukofoti "Dikin" medali bilan taqdirlangan.

yetishtiriladi. Ikkinchi jahon urushi boshlanishi bilan Kayzer yana frontga qaytarilib, ikkala urushda ham xizmat qilgan kam sonli qushlardan biriga aylanadi.

MALIKA

Britaniya qirollik havo kuchlarining "Malika" nomli qushi yomon ob-havo sharoitida dengiz ustida 800 kilometr masofani to'xtovsiz uchib o'tib, Krit hududidagi qo'shinlarning harakati haqidagi muhim ma'lumotlarni uzatgani uchun medal oldi. U tufayli oroldagi muhim nishonlarga zarbalar berildi.

RAZVEDKACHI KABUTARLAR

Urush davrida aloqa qurilmalaridan uzatilgan xabarlarni dushmanning eshitish ehtimoli katta bo'lgani uchun sobiq Ittifoq qo'shinlarining har bir razvedka guruhi tarkibida to'qilgan savatlarga joylashtirilgan 20-30 kaptari bilan kaptar o'rgatuvchi ham bo'lgan. Ayg'oqchilarning asosiy vazifasi dushman mudofaa tizimining zaif tomonlarini aniqlash, qo'shinlar turi, kuchi va qurolli miqdorini bilish va bu haqda qo'mondonlikka o'z vaqtida xabar yetkazish edi. Ularga xabarchi kaptarlar beminnat yordam beradi. Dushmanning o'q otishi natijasida kabel, sim va radio aloqalari ishlamay qolgan vaziyatda kaptarlar benuqson ishlaydi.

HAR IKKI JAHON URUSHIDA QATNASHGAN KABUTAR

Germaniya qo'shinining pochta kaptari - "Kayzer" 1918-yil amerikaliklar tomonidan qo'lga olinadi. Urush tugagunga qadar mahbus qushdan naslchilik uchun foydalanilib, 100 dan ortiq harbiy kaptar

O'T QO'YUVCHI KABUTARLAR

Urush maydonlarida kaptarlardan samarali foydalanish maqsadida bir necha tajribalar o'tkazilgan. Rossiya Qurolli Kuchlarining xizmat itlarini tayyorlash markazidagi muzeyda saqlanayotgan bir hujjat bundan darak beradi. Bu hujjatda kaptarlarning yondiruvchi snaryadlar kassetasi aviatashuvini amalga oshirish tavsifi bayon qilingan. Bosimli yondiruvchi snaryad o'rnatilgan kabutarlar jangovar samolyotlarning qanotlariga osilgan havo bombalariga, shuningdek, stasionar va harakatlanuvchi yonilg'i baklariga qo'nishga o'rgatilgan. Qush obyektga qo'nganida maxsus mexanizm ishga tushar va kaptar bazaga qaytardi.

Urush haqidagi manbalardan birida raqib uchuvchisi bir qushning o'z samolyotiga qo'nishga urinayotganini shunday hikoya qiladi: *"Men bu yomon belgi deb o'yladim. Ko'p vaqt o'tmadi, yoqilg'i baki o't olib, jiddiy xavf paydo bo'ldi. Zo'rg'a sakrab qutildim. Keyin menga ruslar o't qo'yuvchi kaptarlardan foydalanganini aytishdi".*

Keyingi sonda

Xabarchi qushlar haqida bugun - XXI asrda nima gaplar bor?

Bu savol ko'pchilikni qiziqtirsa kerak, albatta.

Gazetaning keyingi sonida shu haqda o'qishingiz mumkin.

Furqat ERGASHEV,
"Vatanparvar"

Kul bosgan

Volidayi muhtaramam
Boqiyaxon Rahmonberdi qizining
yorqin xotirasiga bag'ishlayman.

cho'g'lar

*Kitob varaqlaydi saksoningiz ham,
Sasingiz sehrini suyib kelar Haq.
Aqliyo degani Sizdirsiz, onam,
Sizdaylar jamlansa yaraladi xalq...*

***

1931-yil kuz. Andijonning Eski shahar hududi. Yozning otash issig'i singan, qishning qora sovug'i hali yetib kelmagan bu mayin faslda jamiki mevalar-u poliz ekinlari pishib bozorlarni to'kin qiladi. Kuzning yuvosh gullari to'p-to'p bo'lib ochiladi. Kuz gullari... Ular husniga mag'rur, xaridori ko'pligidan masrur bahor gullaridan farq qiladi. Kamtarmi, xokisormi... har qalay mo'mingina bo'lib ochilib turadilar. Mevalari pishib, vazifasi yengillagan bog'lar yaproqlari sarg'ayib bag'rini tark eta boshlagan chog'i... o'ychan tebranadi. Tebrangani sari bag'ri bo'shayveradi. Kechagina yashillanib turgan barglari ila durkun daraxtlarning bugun miskindildek jimgina turishi ham sokin kuzning fe'l-u fazilatidan. Yaproqlar to'kilaveradi. Yer bag'irlayotgan hazonlar qalinlayveradi. Kechagina ko'zni yashnatgan zavqing bugun oyoq ostida ekani dilni biroz sindiradi:

*Ma'yusgina kezaman xazon to'la bog'larni,
Ruhiyatim sokinlik qurshovida qiynalar.
Shivirlaydi xazonlar eslab yashil chog'larin,
Jimlikka so'nggi kuyin to'kib o'tar turnalar.*

***

Asr namozi taraddudi uchun hujrasidan chiqqan Qori dada hovli sahnini xazon bosib ketganini ko'rib ko'ngli g'ashlanganday bo'ldi. Avval bu taxlit xazon to'kilishiga ahamiyat bermaganmi yoki juda sarishtali bo'lgan rahmatli ayoli tushganki hazonni supurib-yig'ishtirib olarmidi. Har holda bu chog'roqqina hovli sira hozirgiday fayzsizga o'xshamagan. Ayolining vafotidan keyin ko'ngli sinib, yolg'izlangani tobora sezila boshlagan Rahmonberdi qoriga hovli sahnini shu lahzada ko'rkamligi yo'qolganday ko'rindi. Nigohi qiynaldi. "Uy fayzi ayol bilan ekan-da", degan fikr o'tdi ko'nglidan.

*Yo'lyo'qotgan xayollar kezishadi besamar,
Nigohlarim urilar yetim qolgan butoqqa.
Eng og'iri, og'iri, qadamlarim qiynalar,
Kechagi zavqlarimni bugun bosib
yurmoqqa.*

Salgina avval qo'shni o'rtoqlari bilan ingichka cho'paklardan qo'g'irchoq yasab unga qiyqim matolardan libos kiydirib o'ynayotgan qizi Boqiyaxonning ham chehrasi ma'yusday ko'rindi ko'ziga.

– Boqibillo qizim, o'rtoqlaringiz chiqib ketishdimi?
– Buvisi dastyor qizim deb chaqirib qoldi. Menam buvimni (*Andijonda onani buvi deydi*) sog'indim.

– Sizga bir gap aytaymi?
Ko'zlari yoshlanay deb turgan qizaloq dadasiga xuddi uning buvisini topib beradiganday umidvor qaradi.

– Siz ham xuddi o'rtog'ingiz kabi xazon to'kilgan sahnini supurib dastyor qiz bo'ling. Shunda rahmatli buvingiz xursand bo'ladi.
– Buvim ko'radimi?
– Albatta. Axir buvingiz bor-yo'g'i Xudoning huzuriga ketdi, xolos. Bizni ko'rib, kuzatib turadi. Dastyor qizim hovlini sarishta qilyapti, deb minnatdor ham bo'ladi. Siz dastyor qiz bo'lib turing. Ungacha men namozimni o'qib chiqay, xo'pmi?

– Xo'p.
Boqiyaxonning yuzidagi xafalik tarqaganday bo'ldi. Tezgina borib ayvonda turgan supurgini oldi. Bir qo'lga og'irlik qildi chog'i qo'sh qo'llab ushladi-yu hovlini supura ketdi. Suvi oqib turgan ariq labidagi xas-xashakni ariqqa oqiza qoldi. Ariqcha xazona to'ldi.

– Hay-hay, Boqibillo, nega supirindini ariqqa oqizyapsiz, qizim? Yomon bo'ladi, – keskin gapirdi hujradan chiqib qolgan dadasini.

– Qanaqa yomon bo'ladi?
– Axir bu suvdan o'zimiz ichimiz, ariq qo'shning hovlisiga o'tadi, ular ham ichadi. Axlat oqqan suv makruh, harom deyiladi. Oqar suvning shifobaxshligi esa qolmaydi.

– Suv shifobaxshmi, dada?
– Albatta. Bizdan ikki mahalla naridagi katta hovuzdan keladi bu suv.

– Hovuzdan kelsa nima bo'ladi?
– Bilsangiz, hovuzda baqalar ko'p, vaqillab suzib yurishadi. Baqaning ko'zidan esa malham yod chiqib suvni dorivorga aylantiradi. Malham yodli suvni ichganlar bo'qoq kasali bo'lmay sog'lom yurishadi.

– Qaydan bilasiz, dada?
– Dadam, ya'ni sizning Abdurazzoq bobongizdan qolgan Abu Ali ibn Sinoning katta kitobidan o'qiganman.

– Abu Ali ibn Sino?
– Ha, u kishi dunyoga mashhur tabib bo'lganlar.

Kitobida kasal bo'lmaslikning juda ko'p sirlarini yozib qoldirganlar. Odamlarimizning har ikki uch mahallaga hovuz qazishib, hovuz suvidan foydalanishlari shundan.

Qori dada qiziga tushuntirganidek, Andijon shahrining Orziqulbekguzar, Cho'lguzar kabi ko'plab hududlarida katta-katta hovuzlar bo'lib, ularda rostdan ham baqalar ko'p ekan. Hovuzlarning uch tarafidan kichik ariqlar bo'yab uch mahallaga suv taralar, atrof xonadonlardagi kichik ariqlardan hovuzning yodlangan suvi oqardi. Donishlarning fikricha, baqalar ko'zidan ajralib turadigan yod aholi ichadigan suvning shifobaxshligini ta'minlab turarkan.

Xonadon egalari hovlisidan o'tayotgan ariq bo'ylariga gul-u rayhonlar ekadilar. Va bu ro'zg'or rezavorlari ham osh-ovqatni xushxo'r qiladi, ham hovliga chiroy berib, havoni tozalab turadi.

Qanday kitob o'qimasin, uni mushohada bilan uqib o'qishga harakat qiladigan Qori dada kitobdan ibrat olishni ham o'rniga qo'yardi.

Hovli chetrog'idagi shotut mevasini yegan odamning qon bosimi baland bo'lsa, tezda tushishi, nokka shakldosh bo'lgan noyob olmurut mevasi esa tomoq og'rig'i, anginaning zo'r davosi ekanligi unga ma'lum edi. Shu atrofda aholining aksariyati tomoq og'rig'idan aziyat cheksa avval tabibga emas, olmurut istab qolishlari uchun ham bu daraxtlarni mehr bilan parvarish qilardi.

Rahmonberdi ota har yili o'z qo'rg'on devori yonboshiga tomoshaqovoq ekardi. Har xil shaklda pishadigan tomoshaqovoq toshday qattiqligi bois sinishi qiyin, yeb bo'lmasa-da, undan dutor, rubob va yana turli shakldagi idishlar ham yasash mumkin edi. Odamlar undan yasab olgan idishiga aksariyat qatiq ivitishardi. Tomoshaqovoq tarkibidagi foydali ma'danli moddalar bilan omuxtalangan qatiq buyrak kasali uchun shifo ne'mat sanalishini ham Qori dada hazrat tabib kitobidan o'qigan edi.

Bu taxlit idishlarning tarkib mohiyatini, sir-sinoatini hamma ham bilmasligi mumkin, ammo har bir xonadonda qatiqni shunday idishga ivitish odatga aylangandi. Rahmonberdi ota o'smir paytida dadasini Abdurazzoq qoridan eshitgan bir rivoyatni sira esdan chiqarmasdi.

Bir qishloqda juda mashhur tabib bo'lib, uning tekkanga tegib, tegmaganga kesak otadigan dilozor o'g'li bor ekan. Bu o'g'il ko'chadan o'tganki odam – yoshmi, keksami, bariga ozor berar, ba'zan urib qochar, ba'zan devorga chiqib, kesak otib zavqlanar ekan. "Otasi mashhur tabib, ishimiz tushadi" degan andisha bilan hali g'o'r, atigi o'n yoshli bu dilozorga hech kim javob qaytarmas, urib adabini berishdan o'zini tiyarkan.

Bir kuni u yana pastdevorga minib, ko'chadan o'tayotgan bir otliq odamga kesak otibdi. Kesak tekkan ot hurkib depinganida yiqilishiga bir bahya qolgan otliq shartta pastga tushibdi-yu bolakayni tutib olib quloq-chakkasiga ikki shapaloq tortibdi. Yuzi, qulog'i qizarib joni og'rigan bola yig'lab shunday debdi:

– Mening otam mashhur tabib. Bir kuni mening otamga ishingiz tushib kelarsiz. O'shanda uyga kirmayman.

– Otangga aytib qo'y, unga ishim tushmaydi. "Haftada bir, oyda bir, yilda bir", debdi-yu, otiga minib, yo'lga ravona bo'libdi.

Bola yig'lagan ko'yi otasiga borib, bu voqeani aytibdi.

– Bolam, u odam haftada bir kun ro'za tutarkan, oyda bir marta bug'li hammom qabul qilarkan. Yilda bir marta mevalarni, ziroat ko'katlarini to'yib yerkan. Bu odamning sog'lom yurishi, tabibga ishi tushmasligi rost, degan ekan.

Rahmonberdi shundan buyon qori otasi aytgan bu rivoyatning mazmun-mohiyatiga amal qilib, tut vaqtida tutga, ko'k vaqtida ko'kka to'yishni odat qilibdi. U bot-bot bu gapni ayoli va bolalariga ham tayinlarkan. Rahmatli ayolining tutni yaxshi ko'rib yeyishidan xursand bo'lib, oq bo'z matosidan kattakon choyshab ham tikirib qo'ygan ekan. Ayoli esa bahorni intiq kutar, tut pishdi deguncha "tut qoqdi" qilaylik, deb izn so'rarkan.

– Bo'пти. Bo'lmasa, qo'ni-qo'shnilarni ham chaqiring. Men zarur ish bilan uzoqroq ketaman, bemalol tut

saylini o'tkazib olinglar. Abdulazizga tayinlab ketaman, saboqdan kelib tut qoqib beradi, – desa xursand bo'lib ketardi rahmatli ayoli. Qori dada ko'nglidan kechgan bu xotiralardan keyin ayolini ham, o'sha "tut qoqdi"larni ham sog'inganini his qildi.

O'shanda atrofdagi hamma qo'ni-qo'shnini "tut qoqdi"da bir to'plab tutga to'yishardi. Abdulazizjon daraxtga chiqib, dadasi tol novdasidan yo'nib bergan kaltak bilan tut qoqsa, xotin xala-ju bola-baqra choyshab tutardi. Har biri bosh barmoqday keladigan marjon tut "duv-duv" to'kilgani sari choyshab tutganlarning qiy-chuvi balandlardir. Zap "tut sayli" bo'lardi o'ziyam. Yosh qizlar ochiq ayvonnini "xol-xol" (*shakarobdir?*) suv sepib supurib, dahlizga yoyilgan sholchani olib chiqib ayvonga solishardi. To'rt tarafga ko'rpacha to'shab o'rtaga marjon tut bilan og'irlashib turgan oq bo'zni shundoq yozardila-ru, choyshab to'la tutdan kim piyolaga, kim kosaga, yana kimlar likopchaga solib yeya boshlardilar. Tut bahona, diydorlashib olgan ayollarning olacha (?) majlisi qizib ketardi.

– Qishdan ilik uzildi bo'lib chiqqan paytimizda zap "tut sayli" qilaszlar-da, baraka toping, qo'shni.

– Marjon tut ko'p dardga shifo deydi, kattalarning "elni qish qahatidan tut pishig'i qutqaradi, degan gapi bejiz emas-da, aylanaylar...

– O'ziyam tut g'o'ralagandan boshlab qachon Buvinisoning qizi Boqiyaxon eshikma-eshik chopqillab "tut qoqdi"ga chaqiradi, deb kutadigan bo'lib qolganmiz.

– Qori dadaning bir parcha bo'sh yeri bo'lsa unga nimadir ekishni mo'ljallaydigan yaxshi odati bor, – eri bilan maqtangisi kelib gap qo'shardi Buviniso aya. – Do'st-u yorlarni chaqiring deb shu kishi aytadilar-da. Iloho umrlari uzun bo'lsin. Qo'li dard ko'rmasin.

Hamma qo'l ochib, Qori dadani duo qilardi.

***

– Supurib bo'ldim, dada, – dadasi kitob o'qib o'tirgan hujraning ostonasidan hatlamay dedi Boqiyaxon.

– Barakalla. Hovli sahnini sarishtalab qo'yibsiz, Boqibillo. Men xursand bo'ldim, buvingizning ruhi shod bo'ldi endi, qizim. Endi qo'g'irchog'ingizni o'ynayvering. Halizamon Abdulaziz akangiz kelib, kechki taom tayyorlasa, uchov birga ovqatlanamiz.

Abdulaziz Boqiyaxonning o'zidan besh yosh katta akasi. U mudarris Muhammadali amakisidan ilm o'rganadi. "Haftiyak"ni tugatib, Qur'on ham xatm qilib bo'lgan o'n to'rt yoshli bu o'spirinni onasining vafoti birdan ulg'aytirib qo'ydi. Dadasi va singlisining osh-ovqati-yu uy yumushlariga o'z-o'zidan mas'ul bo'lib qolgani bois, Abdulazizning shu kunda saboq olishi ham

ancho sekinlagan, dars olishga saboqdoshlaridan ancho kech borib, erta qaytadigan bo'lib qolgandi.

Shu payt har xil uchta taxtadan beo'xshovgina yasalgan bir qanotli darvoza "g'iyq" etib ochildi.

– Assalomu alaykum, keldim, dada, – dedi shoyi chorsiga o'ralgan kitobini tokchaga qo'yarkan Abdulaziz. – Bugun amakim bilan mahalladan bir-ikki kishi biznikiga kelisharkan, osh damlay qolaymi?

– Amakim, yana bir ikki mehmon deysizmi? Nima munosabat bilan kelisharkan o'g'lim, tinchlikmi?

– Bilmadim. Maslahatli gap bor dedilar, xolos.

Shomga yaqin Abdulaziz aytganday Muhammadali mudarris mahallaning boobro' kishilaridan biri Sultonali bilan Qori dada ziyoratiga kelishdi.

Kechki ovqatni birgalashib tanovul qilganlaridan so'ng choy ichib o'tirib Sultonali gap boshladi;

– Ustoz, bilasiz, masjidimiz Andijondagi nufuzli, katta dargohlardan hisoblanadi. Unga imomlik qilish mas'uliyati oson emas. Bir guruh ilmi do'stlarimiz shu mas'uliyatli vazifani yana o'zingiz bajarishingizni xohlashyapti... Faqat...

Sultonali "faqat"ning davomini aytolmay to'xtab qoldi.

– Tushundim, – salmoqlab so'zladi Qori dada. – Ammo imomlikning talablari, joizliklari bor demochisiz.

Imomlikni bajaruvchining ilmi, tajribasidan tashqari oilasi butunligi ham zarurat sanaladi. Zavjamizning vafot etgani elga ma'lum. Qolaversa, ikki farzandimning tarbiyasi, qarovi bilan andarmon bo'lib turibman. Shu sababdan imomlikka boshqa nomzod qidirganingiz ma'qul.

– Biz aynan shu muammoni hal qilish maqsadida keldik-da, aka, – so'zni ilib ketdi inisi Muhammadali mudarris. – Ayol kishi beva qolsa o'zini-o'zi uddalashi mumkin. Ammo erkak kishiga bevalik qiyin kechadi.

– Andishani biron qo'ying-da, maslahatimizni rad etmay uylaning, ustoz. Bolalaringizga ham, namozxon do'stlarga ham yaxshi bo'ladi. Sizdek islom ilmi yetuklari turganda boshqa birov elga imomlik qilishga jur'at topmaydi, buni o'zingiz ham bilasiz, – Sultonali gapni puxta qildi.

Xullas, o'sha suhbatli kelishuv va birmuncha harakatlardan so'ng katta Jome masjid madrasasining orqa mahallasida yashovchi, Ro'ziboy halfa nomi bilan tanilgan ilmi bir odamning islom ilmida ancho zukko Oyshaxon ismli beva qizini Abdulaziz va Boqiyaxonga kichik ona qilib olib keldilar.

***

1932-yil. Andijon. Hakan qishlog'i. Qatag'on izg'irinlari odamlarning yuz-ko'zini ochirmay qo'yg'an kunlar. Sho'rolar hukumati aholining ziyoli qatlamiga qo'shib islom ilmi peshvolarini ham quloq qilib, "qama-

qama"ga solgan, o'ziga to'q odamlarning mol-mulkini musodara qilib, kolxozlar tuzila boshlagan payt.

Hakanning yerli boylaridan hisoblangan Abdulaziz qori bir necha o'zi kabilar bilan maslahatlashib, hukumatga bildirmay haj safariga borishni rejalashtiradi. Uyga kelib shom namozini o'qib, kechki taomlanishga o'tirgach, ayolini bundan xabardor qilib dedi:

– O'zingiz bilasiz, Sho'ro hukumati gektar-gektar yerlarimizni musodara qilib kolxozga qo'shdi. Quloq qilish, qamoq, surgun degan vahimalardan ham xabardorsiz. Meni ham bir bahona bilan hibsga olishi yo surgun qilishi bor gappa o'xshaydi.

– Men-chi ikki bolam bilan... o'zim shu holatda, – homiladorligiga ishora qildi Sharofatxon. – Sizsiz qandoq qilaman? Davlatxon qizimiz olti yosh,

Abdumannob esa endi uchga kiriyapti.

– Shuncha boyligimizni olgan hukumat sizni och qoldirib qo'ymas. Bir kuni albatta qaytishga harakat qilaman. Yurtda tinchlik ham bo'lib qolar. Qolaversa, Hakan to'la qarindoshlarimiz.

Erini olis safarga ovozasiz jo'natgan Sharofat kelin nikoh to'yida mahriga berilgan bir necha tilla taqinchoqlarini qanday saqlash haqida o'ylanib, hovlisining bir taraf qo'rg'on devori orasiga yashirish uchun uzoqroq qarindoshining o'g'lini ishga soldi. Devor orasiga joylab ustidan yoppa suvoq qildirdi. Ammo uch kun o'tib devorni suvab bergan usta yigitning o'zi bu taqinchoqlarni o'g'irlab, boshqa joylarga ketib qoldi.

Qashshoqlanib ilojsiz qolgan yigirma bir yoshli Sharofatxon to'ko'zi yoriguncha yangi qoidaga ko'ra, kolxozda ishladi. Bolalari bilan hukumat o'zlariga qoldirgan ozgina tomorqada dehqonchilik qilib, o'chog'ining olovini o'chirmadi. Boshga tushgan qiyinchiliklarni "yurtga kelgan to'y" qabilida sabr bilan yengishga intildi. Safarga ketgan eri va qaynog'asining bir kuni qaytishi, hayoti yana yaxshilanib, oiladagi "ham erkak, ham ayol" bo'lish mashaqqatidan qutulishni umid qilib yashayverdi. Oy kuni yetib tug'ilgan o'g'liga "dadasining yo'li yorqin bo'lib tezroq qaytsin" degan istak bilan Yorqinbek deb ism qo'ydi.

(Davomi bor).

Zamira RO'ZIYEVA,
O'zbekiston Yozuvchilar uyushmasi a'zosi

“E-saylov” axborot tizimi

Saylov jarayonlarini tashkil qilishda “E-saylov” axborot tizimidan foydalaniladi.

Markaziy saylov komissiyasi; Qoraqalpog‘iston Respublikasi Markaziy saylov komissiyasi; viloyatlar va Toshkent shahar hududiy saylov komissiyalari; tuman, shahar saylov komissiyalari; siyosiy partiyalar; Qoraqalpog‘iston Respublikasi Jo‘qorg‘i Kengesi, xalq deputatlari viloyatlar, Toshkent shahar hamda tuman va shahar Kengashlari; Qoraqalpog‘iston Respublikasi Vazirlar Kengashi, viloyatlar, Toshkent shahar hamda tuman va shahar hokimliklari; Tashqi ishlar vazirligi; xorijiy va xalqaro kuzatuvchilar; xorijiy, xalqaro

va mahalliy ommaviy axborot vositalari; fuqarolarning o‘zini o‘zi boshqarish organlari; deputatlikka nomzodlar va ularning ishonchli vakillari “E-saylov” axborot tizimidan foydalanuvchilar hisoblanadi.

Tizimdagi so‘rovlar (arizalar, taqdimnomalar, tavsiyalar) tasdiqlangan shakllardan birini to‘ldirish orqali amalga oshiriladi.

Deputatlikka nomzodlar va ularning ishonchli vakillari shaxsiy kabinetga SMS-kod kiritish orqali kirishi mumkin. Qolgan barcha foydalanuvchilar ERI (elektron raqamli imzo) kalitiga ega bo‘lishi kerak.

Kelib tushgan so‘rovlar tegishli saylov komissiyalari tomonidan ko‘rib chiqiladi va ular bo‘yicha qabul qilingan qarorlar avtomatik ravishda tizim orqali foydalanuvchiga yuboriladi.

Saylov byulleteni

Qonunchilik palatasi deputatlari va mahalliy Kengashlar sayloviga doir saylov byulletenining shakli va matni Markaziy saylov komissiyasi tomonidan tasdiqlanadi.

Nomzodning familiyasi, ismi, otasining ismi saylov byulleteniga uning tug‘ilgan yili va uni nomzod etib ko‘rsatgan

siyosiy partiya ko‘rsatilgan holda alifbo tartibida kiritiladi.

Qonunchilik palatasi deputatlarining yagona saylov okrugi bo‘yicha saylovida saylov byulleteniga unda ishtirok etayotgan siyosiy partiyalarning nomi, ramziy belgisi ularning saylovda ishtirok etishi uchun ijozat berilgan navbatiga muvofiq ketma-ketlikda kiritiladi.

Saylov byulletenida uni to‘ldirish tartibi to‘g‘risidagi tushuntirish bo‘lishi kerak. Saylov byulletenlari davlat tilida, shuningdek tegishli hududiy, tuman va shahar saylov komissiyasining qaroriga binoan, tegishli hudud aholisining ko‘pchiligi so‘zlashadigan tillarda chop etiladi.

Saylov byulletenlarini Brayl alifbosi asosida to‘ldirish uchun trafaretlar tayyorlanishi mumkin.

Ommaviy axborot vositalari vakillari

Ommaviy axborot vositalari vakillari saylovga tayyorgarlik ko‘rish va uni o‘tkazishga doir barcha tadbirlarni yoritish, saylov kuni ovoz berish binolarida hozir bo‘lish, shu jumladan ovozlarni sanab chiqish chog‘ida hozir bo‘lish huquqiga ega.

Ommaviy axborot vositalari vakillarining vakolatlari Markaziy saylov komissiyasi, hududiy, tuman va shahar saylov komissiyalari tomonidan berilgan hujjatlar bilan tasdiqlangan bo‘lishi kerak. Boshqa davlatlarning ommaviy axborot vositalari vakillarini Markaziy saylov komissiyasi akkreditatsiyadan o‘tkazadi.

Saylov kampaniyasi

Qonunchilik palatasi deputatlari va mahalliy Kengashlar deputatlari saylovi bo‘yicha saylov kampaniyasi boshlanganligi ularning vakolatlari muddati tugashidan kamida uch oy oldin Markaziy saylov komissiyasi tomonidan ommaviy axborot vositalarida e‘lon qilinadi.

O‘zbekiston Respublikasi Qonunchilik palatasi deputatligiga nomzod va mahalliy Kengashlar deputatligiga nomzod ko‘rsatish huquqiga siyosiy partiyalar ega.

Mudofaa vazirligi Tarbiyaviy va mafkuraviy ishlar bosh boshqarmasi

Nazariy bilim mustahkamlandi

Toshkent temiryo‘l bekati va shoxobchasi harbiy harakatlar tarkibiy bo‘limi hamda Toshkent garnizonida joylashgan harbiy qism shaxsiy tarkibi hamkorligida “Chirchiq” dala-o‘quv maydonida harbiy texnika va harbiy yuklarni temiryo‘l platformalariga yuklash-tushirish bo‘yicha amaliy-ko‘rgazmali mashg‘ulotlar o‘tkazildi.

Mashg‘ulotlar turli o‘quv nuqtalarida o‘tkazilib, qo‘shinlarni bir joydan ikkinchisiga ko‘chirib o‘tkazish, harbiy texnika va yuklarni tashishda foydalaniladigan temiryo‘l vagonlariga ishonchli va mustahkam joylashtirish, saqlash va olib yurishni o‘rgatish maqsadida tashkil etildi.

Toshkent temiryo‘l bekati va shoxobchasi harbiy harakatlar tarkibiy bo‘limi xodimlari tomonidan mashg‘ulotlarda harbiy texnika va yuklarni tashish jarayonida

tayinlangan qorovul shaxsiy tarkibining majburiyati, turli xil vaziyatlardagi harakatlari va alohida xizmat o‘tashning boshqa ahamiyatli jihatlari harbiy texnikalarni yuklashda zarur bo‘ladigan anjomlar xususida tushuntirishlar berib o‘tiladi.

Mashg‘ulotlar jarayonida asosiy e‘tibor

texnika xavfsizligi talablariga va texnikalarni temiryo‘l platformalariga yuklashda ehtiyot choralariga rioya etishga qaratildi.

Ko‘rgazmali tarzda o‘tilgan mashg‘ulotlar doirasida zirhli hamda avtomobil texnikalarni platformalar orqali vagonlarga yuklash-tushirish, ularni belgilangan tartibda mahkamlash, texnikalarni tashishda niqoblash ishlari amaliy tarzda namoyish etildi.

Sherzod EGAMBERDIYEV,
“Vatanparvar”

USMON

AZIM

O'zbekiston
xalq shoiri

JANG QIL, BILA TURIB MAG'LUBIYATNI

* * *

O'zingni ayama,
Beshafqat bo'lg'in.
Joningga solib tur gohida burov.
Shunda
Topiladi
Xoin bo'laging –
Unga rahm qilma,
Qatl et darrov.

O'zingni ayama,
Beshafqat bo'lg'in.
Jang qil,
Bila turib
Mag'lubiyatni.
Shunda
Chekinadi
Sotqin bo'laging –
Mahv et sharmandani,
Mahv et uyatni.

Mayda-mayda bo'lma,
Mudom butun bo'l,
O'zingni o'zingga qilmagin talosh.
Bir tan bo'l,
Bir so'z bo'l,
Bitta tugun bo'l –
Faqat bitta yurak,
Faqat bitta bosh.

Ammo kurashlarda qurbonlik rasm,
Seni tashlab ketsa,
Sen sevgan hayot,
Ming bitta tobutda taning yotmasin
Do'stlaring ko'targan
Bir tobutda yot.

VATAN HAQIDA BAYTLAR

Botirlarning yuraklari ziyod bo'lar,
Yuraklardan el-u Vatan bunyod bo'lar.

Mardlarning mard ishlarida ziyo bo'lar,
Mard ishlardan Vatan degan dunyo bo'lar.

Fidokorning ko'z yoshlari pinhon bo'lar,
Bu pinhonlik ichra Vatan osmon bo'lar.

She'r ko'ngildir! Ko'ngli bor yurt ulug' bo'lar,
Hatto ko'ngli yarim ersa, to'liq bo'lar.

Nomardlardan yorug' dunyo nosoz bo'lar,
Mard insondan gulday Vatan meros bo'lar.

* * *

Bu dunyoga kelmadim, axir,
O'z nomimni yozmoqlik uchun.
Mening nomim shamolda to'zg'ib,
Yomg'irlarda oqmoqlik uchun.

Saraton-u qahratonlarda
Bola kabi yashayman o'ynab –
Peshonamga tushmaydi ajin.
Mangulikka qolmoqni o'ylab.

Qilmagayman vaqtga xushomad,
Sovuraman qo'lyozmalarni.
Yomg'ir yuvib ketar beshafqat
Qalbidagi kul yozmalarni.

Ko'kragimda gullaydi mahzun
Shu beega tuproqqa shafqat.
O'rgataman bo'g'zim, labimni
“Vatan” so'zin aytmoqqa faqat.

Men o'laman – tobutda ruhim
Xavotirdan turadi tikka...
Vatan, senga bu tanho jonim
Ulgurdimi qorishmoqlikka?

* * *

...Olamda ko'p erur ibora,
Bir so'z bor og'riqdan iborat.
U – Vatan! Barchinim, u – Vatan!
Bolamga “Vatan” de ilk bora.

So'zlagin eng yuksak tilakdan,
Bo'taday bo'zlagan yurakdan.
“Vatan” de... Bolamning qoniga
Oqiblar kirsin u ko'krakdan.

TUSH

Gunohkorni eng odil hakam
O'ldirmoqqa ayladi hukm.
...Ergashaman jallod ortidan,
“Meni os”, deb qilaman zug'um.

Qo'riqchilar boqadi hayron,
Hech kim menga demaydi: “To'g'ri!..
Sen bir mo'min, begunoh inson,
O'lishi shart, axir, u – o'g'ri!”

Javdirayman jallod qoshida:
O'ylab topgin biror bir imkon,
Qop kiygizmay turgin boshiga,
Uning uchun men berayin jon".

“U – poraxo'r”, deydi xaloyiq,
Men o'rtaqa qo'yib jonimni,
Deyman: “Yo'q, u yashashga loyiq,
Qonun, to'kkin mening qonimni”.

“U sevgisin sotdi”, qichqirar
Bir ayolning qasoskor ko'zi;
Tiz cho'kaman: “Singlim, muqarrar
Buyuk nomzod o'limga o'zim!”

...Va tomosha chiqar avjiga,
Endi qurbon kutmagay shafqat.
Nog'oralar zarbi mavjida
Titray boshlar ufqda shafaq.

Bosh uraman dor og'ochiga;
– Meni o'ldir, ozod bo'lsin u!
Shunda jallod kelar qoshimga:
– Axir zarra gunohing yo'q-ku!

– Aybsizligim – bir o'limga teng,
Men uchun ham jallod, dor qurgin,
Hamma gunoh qildi – ko'rdim men,
Hamma gunoh qildi – jim turdim...

Energiyani tejavchi uskunalar namoyishi

Shimoli-g'arbiy harbiy okrug qo'shinlari qo'mondonligi hamda Nukus harbiy va shahar prokuraturalari bilan hamkorlikda garnizonda qayta tiklanuvchi energiya manbalarini joriy etish bo'yicha ko'rgazmali targ'ibot tadbiri bo'lib o'tdi.

Hozirgi kunda insoniyat taraqqiyotini energiasiz tasavvur etib bo'lmaydi. Zero bugun barcha zamonaviy texnologiyalarning quvvat olishi uchun energiya kerak. Shu bois bugun energiyadan foydalanish hajmi sezilarli darajada ortmoqda. Bu esa ayrim hollarda uning yetishmovchiligiga sabab bo'lmoqda.

Ma'lumki, o'tgan asrning oxirgi o'n yilligidan boshlab energiyani qayta tiklanadigan ekologik toza manbalari – quyosh va shamol quvvatidan

foydalanishga katta e'tibor qaratilmoqda. Chunki quyoshli kunlarga boy O'zbekiston zamini uchun bu ayni muaddadir.

So'nggi yillarda mamlakatimizda energiya barqarorligini ta'minlash, qayta tiklanuvchi energiya manbalarini va energiya tejavchi texnologiyalarni joriy etish, sohani davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini takomillashtirish borasida dadil qadamlar tashlandi va salmoqli natijalarga erishildi. Buni hozirda yurtimizda qayta tiklanuvchi

energiya manbalarining elektr energiyasi ishlab chiqarish umumiy hajmdagi ulushi qariyb 10 foizni tashkil etayotgani misolida ham ko'rish mumkin. Ammo mazkur yo'nalishda ulkan salohiyatga ega bo'lgan O'zbekiston uchun bu unchalik katta ko'rsatkich emas. Shu bois 2030-yilga qadar qayta tiklanuvchi energiya manbalari quvvatini 27 Gigavattga yetkazib, elektr energiyasi ishlab chiqarish umumiy hajmidagi ulushini 40 foizga olib chiqish muhim vazifa sifatida belgilangan.

Nukus garnizonida o'tgan tadbirda soha vakillari hamda huquqni muhofaza etish organlari xodimlari harbiy xizmatchilar va ularning oila a'zolariga yaqinlashib kelayotgan sovuq kunlarda xonadon va inshootlarni isitish uchun ketadigan gaz va elektr energiyasini sarflash ham davlatimizga, ham har bir fuqaroning byudjetiga ijobiy ta'sir ko'rsatishini tushuntirib o'tdi.

Shuningdek, mazkur masalaga aloqador bo'lgan

korxonalar va tashkilotlar vakillari tomonidan milliy mahsulotlarimiz bo'lmish gaz va elektr energiyani tejavchi asbob-uskunalar namoyishi etilib, ularning afzalliklari haqida bergan batafsil ma'lumotlari ko'pchilik uchun qiziqarli bo'ldi. Quyoshdan muqobil elektr energiyani ishlab chiqaruvchi panellarni o'rnatishda banklar tomonidan imtiyozli kreditlar ajratilishi haqida tushuntirishlar berilib, ularning xususiyatlari batafsil yoritildi.

Inson qadri uchun

OBJEKTLAR

Mamlakatimizning shimoliy hududlari odatda qishda juda sovuq ob-havo sharoiti bilan ajralib turadi. Shu bois bu yerlarda qish mavsumiga tayyorgarlik ishlariga ancha jiddiy yondashiladi.

Mudofaa vazirligiga qarashli Nukus garnizonida ham ushbu mavsumga shaylik ancha oldin, ya'ni yoz oylaridan boshlanib, harbiy shaharchadagi lavozim-xizmat uylari va hududdagi umumta'lim va maktabgacha ta'lim muassasalari, harbiy qismlar hamda boshqa ijtimoiy obyektlarda yashaydigan, xizmat qiladigan harbiy xizmatchilar va xodimlarni qishning qahraton sovuq'idan asrash maqsadida mavsumiy ishlar yakuniga yetdi.

Jumladan, mazkur ishlarga mas'ul bo'lgan Nukus hududiy uy-joydan foydalanish qismi mutaxassislari tomonidan garnizondagi Markaziy qozonxonada DE 25/14 GM rususli ikki barabanli tabiiy sirkulyatsiyali 4 ta qozon majmualaridan hammasi ayni vaqtda foydalanishga shay holatga keltirildi. Qozon

MAVSUMGA TAYYOR

majmualari, suvni isitish uskunalarini hamda filtrlarga ko'rsatilgan texnik profilaktika evaziga bu yil ham qishki mavsumda belgilangan hududda issiqlikni ta'minlash imkoniyati yaratildi. Shuningdek, mavsumga tayyorgarlik jarayonida mavjud bug' qozonlarining qo'shimcha uskunalariga zarur asbob-uskunalar o'rnatilib, 177 metr har xil diametrdagi temir quvurlar qisman almashtirildi.

Issiqlik gaz ventilyatsiya xo'jaligi tomonidan harbiy shaharchada joylashgan turli diametrlilik eskirib qolgan 944

metr tashqi issiqlik quvurlarini yangisiga almashtirish ishlari tugatilib, ularni issiqlik saqlovchi qoplamalar bilan qoplash ishlari yakuniga yetkazildi. Qolaversa, harbiy shaharchani ichimlik suvi bilan ta'minlaydigan bosh suv nasos stansiyasining faoliyatini uzluksiz ta'minlash maqsadida 780 metr uzunlikdagi tashqi ichimlik suvi quvurlari almashtirildi.

Isitish mavsumida harbiy shaharchadagi obyektlarda elektr toki bilan ta'minotda uzilishlarning oldini olish

maqsadida soha mutaxassislari tomonidan gaz taqsimlash punktlari va transformatorlarga texnik xizmat ko'rsatish ishlari olib borilib, hududga 100 dan ortiq tejamkor yoritish chiroqlari va yuqori quvvatda ishlaydigan kabel o'rnatildi. Shuningdek, 1,5 km oraliqdagi oqova suvlarni chiqarish uchun mo'ljallangan diametri 500 mm bo'lgan yuqori bosimli kollektor, ikki dona oqova nasos stansiyasi kapital va joriy ta'mirdan chiqarildi. Quduqlar har xil chiqindilardan tozalaniib, ulardagi zulfun va quvurlarga profilaktik

texnik xizmat ko'rsatildi. Amalga oshirilgan ishlar, albatta harbiy xizmatchilarning xavfsiz xizmat olib borishlari hamda oilalari bilan istiqomat qilishlari uchun qulay shart-sharoitlarni yaratishga xizmat qilishi bilan ahamiyatlidir.

Garnizondagi harbiy qismlarni avtonom isitish tizimi bilan ta'minlash va energiya sarf-xarajatini kamaytirish maqsadida zamonaviy va ixcham qozonxonalar majmuasi qishning sovuq kunlarida harbiy obyektlarda mo'tadil havo haroratini ta'minlay oladi. Mazkur qozonxonalar harbiy xizmatchilarni sovuqdan asrab, yotoqxona va mashg'ulot xonalarini isitib turadi.

Shuningdek, yuqori elektr kuchlanishiga ega bo'lgan transformator hamda gaz tarqatish punktlariga texnik xizmatlar ko'rsatilib, ularning qishki mavsumga soz va shayligi ta'minlanmoqda.

Isitish mavsumiga barcha obyektlarda tayyorgarlik ishlarini sinovdan o'tkazish uchun qozonxonalarda nazorat o't yoqish orqali qozon va quvurlarning soz hamda shayligi ko'rigi o'tkazildi. Qishki mavsumda isitish uskunalarining doimiy faoliyatini nazorat qilish uchun mutaxassislardan iborat ishchi hamda isitish tizimida muammolarni hal etish uchun avariya-tiklash guruhi tuzilgan. Ularning asosiy maqsadi – harbiy shaharcha va undagi obyektlarda qish mavsumida issiqlikni ta'minlash va nosozliklar yuzaga kelgan taqdirda ularni zudlik bilan bartaraf etishdan iborat.

Sobira singlisi Noilaning kasalxonada ekanligini eshitib, taraddudga tushdi. Ertalabdan qassobga chiqib keldi. Go'sht ham qimmatlabdi. Uyda yog' bilan un tugagan edi. Do'kondan qarz daftarga yozdirib, ikki kilo un bilan yog' oldi. Shukur, qolgan narsalar tomorqasidan chiqadi. Eri ham tezroq ish topa qolsa edi.

SHAFQAT

Avvaliga yarim kilo go'shtga qarab, bolalariga ham yoqadigan, singlisiga ham xush keladigan qanday taom tayyorlashni o'yladi. So'ng barakali bo'ladi-ku, deb chuchvara tugishga kirishdi. Rostdan ham katta-kichikka birdek yoqadigan taom. Yoniga nima qo'shsa ekan? Xayollanib turib, hovlidagi mevalari oltindek tovlanib yotgan nokka ko'zi tushib, ichi yorishdi.

Singil opasini ko'rib, sevindi, tashvishga qo'yganidan xijolat tortdi. – Opa, bekor ovqat olib kelibsiz, – dedi Noila Sobirani kuzatar ekan. – Kuyovingiz har kuni ikki mahal yegulik keltiradilar, uvol bo'ladi. Sovitkichning ichi oziq-ovqatga to'la, xuddi men och qolib ketayotgandek. Qaytarib olib keting, sovitkich ichidagilarni ham olib keting, kim yeydi shuncha narsani?

– Yaxshi ko'rgan taomingni yesang, kayfiyating ko'tariladi, tezroq tuzalasan, – dedi opasi. – Qaytarib olib keting deganing nimasi, meni uyaltirma! Tog'ora oldi-berdisimi bu senga, ataylab, sen uchun pishirib keldim. Bo'пти, men bora qolay. O'zingni ehtiyot qil, biron nima kerak bo'lsa, telefon qil.

Opa singlisini bag'riga bosib, xayrlashdi. Hovliga chiqib, katta darvoza tomonga qarab ketayotgan edi, qarshisidan eskigina maktab formasidagi bir qizaloq chiqib, salom berdi. Alik olishga oldi-yu, kichkina yuzi faqat ikki ko'zdan iboratdek ozg'in qizaloqqa hayron boqdi.

– Opa, men singlingiz Zuhraning sinfdoshi Zarifaman, – shodon jilmaydi qiz. – Darsda hushimdan ketib qolibman, ustoz tez yordam chaqirib,

kasalxonaga yotqizib ketdilar.

– Iye, Zarifa, tanimaganimni qara! – juvon shunday deb qizchani bag'riga bosdi, sochlarini, yuzlarini silab qo'ydi. – Nima bo'ldi? Bu yerda qachondan beri yotibsan, tuzalib qoldingmi? Uydagilar xabar olyaptimi?

Savol berishga berdi-yu, tilini tishlab qoldi. Orqasidan birov xabar olsa, kasalxonada ham maktab formasida yurar edimi?

– Bugun uch kun bo'ldi, – dedi katta-katta ko'zlari ma'yus tortib, – hech kim kelgani yo'q. Ayam yana achchiqlangan bo'lsa kerak... Kasal bo'lgim kelmaydi, agar o'rnimdan turolmasam, ayam urib tashlaydi.

Sobira titrab ketdi. Titilayozgan krossovkasiga ko'zi tushib, ezildi.

– Sen anavi o'rindiqda o'tirib, meni kutib tur, hozir kelaman, – yosh ayol shunday deb yo'lini kasalxona biqinidagi bozorchaga burdi. Yo'l-yo'lakay qo'lidagi pulini hisob-kitob qildi. Bitta oyoq kiyimga yetar ekan.

Qoshlariga ko'm-ko'k qilib o'sma qo'yib olgan o'zi tengi juvonning oldiga yoyib olgan poyabzallariga xaridor bo'ldi. Jigarrang oyoq kiyim juda bejirim ekan, narxini eshitib, bosh chayqadi.

– Qimmatroq ekan-da!..

– Unda bunisini oling.

– Buni oldi ochiqroq ekan.

– Qizchalarga juda yarashiqi poyabzal, unchalik ochiq emas-ku?!

– Bilasizmi, uning oyoq barmoqlari yo'q... qorda sovuq oldirib qo'ygan. O'gay

ona qo'liga qolgan-da! Hech kimning onasi o'lmasin, onasi tirik bo'lganidami...

Sotuvchi juvonning surmali ko'zlari pirpiradi.

– Dugona, shu jigarrang oyoq kiyimni yarim bahosiga beraman, oling, ichlari yumshoq, maza qilib kiysin.

Sobira sevinib ketdi. Sotuvchi ayolga qayta-qayta rahmat aytib, ortga shoshildi. Qizaloq kutib turgan ekan. Qo'lidagini tutqazdi-da, "hozir kelaman", deb yana singlisining oldiga bordi. Noila hayron bo'ldi.

– Bolalar bo'limida Zuhraning sinfdoshi Zarifa yotibdi ekan, rahmatli Hikmatoy xolaning qizi bor-ku, o'sha. Birov xabar olmabdi, o'qituvchisi olib kelgan ekan. Bir joyning odamlarimiz. Shuncha odam orasidan meni tanib, yugurib keldi, indamay ketolmadim.

Noila shosha-pisha o'rnidan turib, sovitkichdagi narsalardan olib, opasining sumkasini to'ldirib berdi.

– Opa, kuyovingizga aytaman, Zarifadan xabar oladi, doktorlar bilan ham gaplashadi, siz tashvish qilmang...

– Menimcha, ochlikdan hushini yo'qotgan, – dedi o'ylanib Sobira. – Zuhramiz doim shu dugonasining tashvishini qilib yurardi, eslaysanmi, o'gay onasi nonni ham qizg'anadi, derdi. Mayli, men boray, ko'p qolib ketdim, uyda bolalar ham yolg'iz.

Sobira singlisining yuzidan o'pib xayrlashdi. Zarifa uni uzoqdan ko'rib, istiqboliga yugurdi.

– Buni menga oldingizmi? – dedi bag'riga bosib olgan oyoq kiyimiga ishora qilib.

– Ha, senga, bular ham senga, ko'p-ko'p ovqat yegin, ozg'inligingni qara?!

– Rahmat, opajon, o'zi krossovkamning tagi ochilib qolgan edi, – shunday deb Sobirani quchoqlab oldi. – Qani edi, mening opalarim ham yaqin bo'lsa, ayam ularni uyimizga keltirgani qo'ymaydi. Kelishsa, janjal bo'lib ketadi. Katta opam meni olib ketaman degan edi, dadamga aytib, urib-surib, haydab chiqartirdi. Opam yig'lab-yig'lab, qaytib ketdi. Ko'pdan beri kelgani yo'q, sog'indim...

– Opalaring olisda-da, seni bu yerdaligingni bilsa, uchib kelardi, ikkisi ham. Sen hech narsani o'ylama, tezroq tuzalib ket. Zarifa, yordam kerak bo'lsa, Zuhra dugonangga sekingina bildirib qo'y, qo'limizdan kelganicha, ayangni jahlini chiqarmay, yordamlashamiz.

Juvon qizchani paxmoq sochlarini silab, yana bir xabar olishni diliga tugib, xayrlashdi.

Sobirani eri kutib oldi. Erkakning kayfiyati a'lo edi. Singlisining hol-ahvolini surishtirdi. Bugun eski ish joyi oxirgi maoshini beribdi. Uylaridan uncha uzoq bo'lmagan tosh konidan ham ish topibdi.

– Juda xursandman! – deb eri og'zi qulog'ida bugungi yangiliklarni ayta boshladi. – Kon ham yaqin, maoshi ham yaxshi. Olislarga ish izlab ketsammi, deb turgan edim. Kutilmaganda, oyoq ostidan shunday yaxshi ish chiqib turibdi.

Sobira eridan ham ko'proq quvonib, yuzlari tabassumdan gul-gul yashnab, uning gaplarini takror-takror, xuddi birinchi marta eshitayotgandek jon qulog'i bilan tinglardi.

Akademik eshkak eshish

Xitoyning Shenyan shahrida akademik eshkak eshish bo'yicha yoshlar (U19 va U23) o'rtasida Osiyo chempionati o'tkazildi. Tarkibidan Mudofaa vazirligi Oliy sport natijalarini rivojlantirish markazi (MVSM) vakillari ham o'rin olgan yurtimiz yoshlar terma jamoasi ushbu qit'a birinchiligida muvaffaqiyatli qatnashdi va yakunda umumjamoa hisobida Xitoydan so'ng 2-o'rinni egalladi.

So'nggi yillarda mamlakatimiz sportchilari turli yo'nalishdagi yirik xalqaro musobaqalarda muvaffaqiyatli qatnashyapti. Bundan Fransiya poytaxti Parij shahrida o'tkazilgan XXXIII yozgi Olimpiada va XVII yozgi Paralimpiya o'yinlari ham xoli bo'lmadi. Ha, to'rt yilda bir marta o'tkaziladigan bu ikki yirik musobaqa O'zbekiston sporti uchun shonli g'alabalarni, turli xil rekordlar bilan bog'liq quvonchli onlami bizga tortiq etdi. XXXIII yozgi Olimpiada va XVII yozgi Paralimpiya o'yinlari yana ko'plab jihatlari bilan sportimiz tarixiga muhrlandiki, endilikda bu zafarlarning tub ildizi jahon matbuotini ham qiziqitirmoqda. Xususan, yaqinda Fransiyaning ommabop "Forbes France" onlayn nashrida O'zbekistonning

sport sohasidagi siyosatiga bag'ishlangan maqola chop etildi. Muallif yozishicha, so'nggi yillarda mamlakatimiz bir necha yirik musobaqa – 2021-yil og'ir atletika, 2022-yil dzyudo, 2023-yil boks, 2024-yil futzal hamda baydarka va kanoeda eshkak eshish bo'yicha jahon chempionatlariga mezbonlik qildi. Bunday sa'y-harakatlar respublikamiz jahon hamjamiyatida o'z o'mini mustahkamlashiga, o'z navbatida, mamlakatda bo'lib o'tadigan yirik musobaqalarni o'tkazish uchun infratuzilmaning, shuningdek yurtimizda sportning yanada rivojlanishiga xizmat qilmoqda. Maqola yakunida yoshlar o'rtasida sport urfga kirgani, mamlakatda ko'plab zamonaviy stadion, inshootlar barpo etilayotgani, yirik sport tadbirlari muntazam o'tkazilishi O'zbekistonda amalga oshirilayotgan islohotlar samarasi ekani, bugungi kunda mamlakat sporti tarixidagi eng yaxshi davr kuzatilayotgani ta'kidlangan.

Xalqaro maydondagi mazkur e'tirofdan so'ng yosh akademik eshkak eshish ustalarimiz Xitoyning Shenyan shahri mezbonlik qilgan Osiyo chempionatida ajoyib muvaffaqiyatga erishib, fransiyalik mutaxassisning fikrlarini yana bir karra isbotlashdi. Akademik eshkak eshish bo'yicha U19 va U23 yoshgacha bo'lgan sportchilar o'rtasidagi bahslarda O'zbekiston terma jamoasi 3 ta oltin, 3 ta kumush va 4 ta bronza, jami 10 ta medal jamg'arib, umumjamoa hisobida Xitoydan so'ng 2-o'rinni egalladi. Eron yoshlar terma jamoasi esa kuchli uchlikka yakun yasadi.

Osiyo chempionatida g'olib va sovrindor bo'lgan O'zbekiston sportchilari

Oltin medal:
Daler Ashurov, Bobomurod Pardayev (U-19) – M2

Aydana Smetullayeva, Rayxona Sattarova (U-19) – W2
Shaxriyor Hamdamov, Obidjon Jo'raqulov (U-23) – M2

Kumush medal:
Jamolbek Turg'unov, Bobur Muhiddinov (U-19) – M2x
Mehroj Mamatqulov (U-23) – M1x
Daler Ashurov, Shaxriyor Sharifov, Muhammad Boboyev, Bobomurod Pardayev (U-19) – M4

Bronza medal:
Mehroj Mamatqulov, Sobir Safaraliyev, Samir Roziqov, Samandar Hamroqulov (U-23) – M4x
Aydana Smetullayeva, Rayxona Sattarova, Rayxona Karimova, Nurila Abdullayeva

(U-19) – W4
Samir Roziqov, Sobir Safaraliyev (U-23) – M2x
Shaxriyor Hamdamov, Obidjon Jo'raqulov, Ramiz Mustafayev, Sardor Xayrullayev (U-23) – M4

Endi akademik eshkak eshuvchilarimizni 10-14-oktabr kunlari ko'hna Samarqand shahrida o'tkaziladigan kattalar o'rtasidagi Osiyo chempionati kutmoqda. Yurtimizda birinchi marta tashkil etiladigan qit'a birinchiligiga terma jamoamiz a'zolari shu kunlarda qizg'in tayyorgarlik ko'rmoqda. Murabbiylar shtabining ma'lumotiga ko'ra, musobaqada O'zbekiston terma jamoasi katta tarkibda ishtirok etadi va ular safidan Mudofaa vazirligi Oliy sport natijalarini rivojlantirish markazi vakillari Shaxboz Xolmirzayev, Shaxzod Nurmatov va Anna Prakaten ham o'rin olgan.

Futzal

O'zbekistonda futzal bo'yicha jahon chempionati o'tkazilmoqda. Mezbonlar 1-turda dunyoning eng kuchli jamoalaridan biri Niderlandiya bilan 3:3 hisobida durangga erishdi. Musobaqa favoritlaridan biri hisoblangan Ispaniya terma jamoasi esa Qozog'iston bilan durang o'ynadi.

YURTIMIZDA ILK BOR JAHON CHEMPIONATI

Yo'g'-e!?

...Ha, yaqin o'tmishda bunday xabarlar biz uchun, yon qo'shnilarimiz uchun shunchaki ertak, ko'rilyotgan tush yoxud ushalmas bir orzu bo'lib tuyulardi, go'yo! Aslida esa... bunday xabarlar endilikda haqiqat, voqelik! "Jahon chempionati o'sha... har doimgi Yevropa, Argentina yoki Braziliyada emas..." qadimiy va hamisha navqiron Buxoro shahrida, Vatanimiz poytaxti Toshkentda, Andijondagi universal sport majmuasida o'tkazilmoqda!
"O'g'lim, o'sha ro'zg'or tashvishlaridan birpas xoli qoldir meni, orzumdagim manavi o'yinni

bafurja ko'rib olay! Axir... O'zbekiston kimsan Gollandiya bilan o'ynayapti, boz ustiga jahon chempionligi uchun!" – qabilidagi gaplar bugungi kunda yurtimizdagi aksariyat futbol muxlislari xonadonlarida bot-bot yangramoqda. Yurtimizda ilk bor o'tkazilayotgan jahon chempionati muborak, azizlar!

14-sentabr kuni mamlakatimizda futzal bo'yicha navbatdagi dunyo birinchiligiga start berildi. 24 ta milliy terma jamoa 4 tadan 6 ta guruhga bo'lingan holda chempionlik uchun bahslarga kirishdi. Jahon chempionati poytaxtimizdagi "Humo Arena", Buxoro va Andijondagi universal sport majmualarida o'tkaziladi. Taqvimga ko'ra, o'zaro bahslar 52 ta o'yindan

iborat. Dasturga binoan, "Humo Arena" 27 ta uchrashuvga, Buxoro sport majmuasi 17 ta, Andijon sport majmuasi 8 ta o'yinga mezbonlik qiladi.

Jahon chempionatining ilk uchrashuvi Buxoroda Tailand – Xorvatiya terma jamoalari o'rtasida bo'lib o'tdi. Deyarli teng kurash ostida kechgan uchrashuvda Tailand terma jamoasi 2:1 hisobida g'alaba qozondi. Braziliya va Kuba terma jamoalari o'rtasidagi uchrashuvda esa 10:0 hisobi qayd etildi.

O'zbekiston milliy terma jamoasi Niderlandiya, Paragvay va Kosta Rika bilan birga "A" guruhidan o'rin olgan. Vakillarimiz musobaqadagi ishtirokini 14-sentabr kuni "Humo

Arena"da Niderlandiyaga qarshi o'yin bilan boshladi. Mundial rasmiy ochilish o'yini hisoblangan ushbu bahs gollarga boy kechdi va o'yin 3:3 hisobida yakunlandi. Bosh murabbiy Xose Venansio Lopez shogirdlaridan Elbek To'lqinov 16', Ixtiyor Ropiyev 36' va Husniddin Nishonov 40', niderlandiyaliklardan Cheyar 4' hamda Odduh 28', 37' gollar muallifi bo'lishdi.

"D" guruhi doirasidagi ilk o'yin Andijonda Yangi Zelandiya va Liviya terma jamoalari o'rtasida o'tkazildi. Unda liviyalik futzalchilar 3:1 hisobida g'alaba qozondi. Guruhdagi ikkinchi uchrashuvda kutilmagan natija qayd etildi. Chunki guruh favoriti hisoblangan Ispaniya qo'shnimiz Qozog'iston qarshiligini yenga olmadi – uchrashuv 1:1 hisobida yakunlandi.

Birinchi tur o'yinlarida ko'pchilik muxlis va mutaxassislar kutmagan natija Afg'oniston – Angola o'yinida qayd etildi. Millionlar o'yini u qadar rivojlanmagan Markaziy Osiyo vakili Afg'oniston futzalchilari ancha kuchli sanalgan Angola terma jamoasini 6:4 hisobida mag'lubiyatga uchratgani, Tailand terma jamoasi esa Xorvatiya ustidan 3:1 hisobida yutuqqa erishgani o'ziga xos "shov-shuv"ga sabab bo'ldi. Bundan anglash mumkinki, jahon chempionati finaliga shunchaki kelib qolgan kuchsiz jamoaning o'zi yo'q.

17-sentabr kuni dunyo birinchiligining 2-tur uchrashuvlari boshlandi. "A" guruhidan o'rin olgan O'zbekiston va Paragvay terma jamoalari o'rtasidagi uchrashuvda vakillarimiz 1:4 hisobida imkoniyatni boy berib qo'ydi. Terma jamoamiz hisobidagi yagona golga Husniddin Nishonov mualliflik qildi.

Musobaqa 6-oktabrga qadar davom etadi.

KUCH, TEZLIK,

TEXNIKA VA OMAD

Odamlar orasida turli mavzudagi suhbatlar qulog'imizga chalinadi. Gohida bu suhbatlar bahsga aylanib ketganiga ham ko'p bora guvoh bo'lganmiz.

Ayniqsa, yuqori natijaga erishgan biror inson bo'lsa, unga albatta "omadi keldi" degan iborani ishlatishadi. Aksincha bo'ladigan bo'lsa, "omadi kelmadi" deya qo'shimcha qilib qo'yishadi.

Gap 14 yoshida O'zbekiston kubogi sohibasi, 16 yoshida yoshlar o'rtasida jahon chempioni, 17 yoshida yozgi Olimpiada ishtirokchisi bo'lgan Sharifa Davronova haqida ketganida "omadli" yoki "omadsiz" deya olmaymiz. Chunki sportchiga omad kerakmi, yoki mehnat va harakatning o'zi kifoyami degan savollarga bugun qahramonimizning o'zi javob bergani ma'quldek tuyuldi.

Mudofaa vazirligi Oliy sport natijalarini rivojlantirish markazi sportchisi, kontrakt bo'yicha harbiy xizmatchi, oddiy askar Sharifa Davronova endigina 18 yoshni qarshilagan bo'lsa-da, erishgan natijalari yoshi va jo'ssadan ancha zalvarli. U uch hatlab sakrash bo'yicha ikki karra jahon chempioni, "Parij - 2024" yozgi Olimpiada ishtirokchisi, "Kelajak bunyodkori" medali sohibasi va ko'p karra Osiyo chempioni hisoblanadi.

Yengil atletika bo'yicha O'zbekiston terma jamoasi a'zosi sanalgan qahramonimiz sodda va kamtarin ekan. Federatsiya hovlisida murabbiyi hamrohligida mashg'ulotlarni davom ettirayotgan Sharifa bilan bo'lib o'tgan suhbatimiz samimiy bo'ldi. Birinchi bergan savolimiz omad bilan bog'liq.

Omadi yoki mehnat

Men savollaringizga mutaxassis singari javob bera olmasam kerak. Ammo tajribamdan kelib chiqib, aytadigan bo'lsam, sportda erishilgan natijaning tagida tinimsiz mehnat yotadi. Omad mehnat va mashaqqat ortidan keladi. Inson tongdagi uyqusidan voz kechishi qanchalik qiyin bo'lmasin, o'zida iroda topib, badantariya mashg'ulotlarini boshlashi kerak. Bunday "qurbonlikni" hamma ham uddalay olmaydi. O'ylaymanki, o'zini yenggan inson kuchli bo'ladi, hayotda erishishi mumkin bo'lgan natijalarga ertaroq yetishadi. Sportda ham ketma-ketlik shunday bo'lsa kerak: kuch, tezlik, texnika va omad!

"Tendoshlarimga havasim kelardi"

Sport mashg'ulotlariga 4 yoshimdan qatnay boshlaganman. Onam o'zida ushalmagan orzusini menda ko'rishni istagan. Shu sabab bolaligimdan sport zaliga olib borishgan. O'sha vaqtlarda ko'chada tengqurlarim erkin o'ynab yurishardi. To'g'risini aytсам, ularga havasim kelgan. Men ham ular singari erkin bo'lishni juda xohlaganman. Lekin ixtiyorim o'zimdа bo'lmagan. Qachonlardir, men xohlamay borib yurgan sport zallari, bir kun kelib, taqdirimga aylanib ketishini o'shanda tushunmaganman. Hozir baralla ayta olamanki, sport - hayotim mazmuni. O'zinni yengil atletikasiz tasavvur qilolmayman.

Musobaqadagi g'irromliklar

Sportchini ruhan sindirish natijaga ta'sir qilmay qolmaydi. Chunki ruhiyatning tetikligi g'alabaning dastlabki kafolati sanaladi. Xalqaro musobaqalarda ham kichik va katta nohaqliklar bo'lib turadi. Gohida shunday holatlar bo'ladi, e'tibor bermaslikning iloji qolmaydi.

Turkiyaning Konya shahrida bo'lib o'tgan V Islom sport birdamlik o'yinlarida ishtirok etganimda 15 yoshda edim. O'shanda 14,30 metr natija bilan ikkinchi o'ringa loyiq ko'rildim. Natijamdan qoniqish hissi yuqori bo'lishiga qaramay, murabbiyim hakamlar qaroridan norozi bo'ldi va tekshiruv o'tkazishini talab qildi. Aslida men kumush medalga ham rozi edim. Ammo murabbiyim Muzaffar Karimov turkiyalik sportchi Tug'ba Danishmasning 14,41 metrlik natijasida texnik xatolikka yo'l qo'yganini payqab qoldi va apellyatsiyaga berdi. Uzoq tortishuvlardan keyin videoyozuvlar qayta ko'rib chiqildi hamda raqibimning ko'rsatgan natijasi bekor qilindi. Shu sabab men ikkinchi o'rindan birinchi o'ringa ko'tarildim.

Ilk ishtirok, ortgan tajriba

Bu yilgi yozgi Olimpiada o'yinlari men uchun debyut bo'ldi. Raqiblarim orasida eng yosh ishtirokchi bo'ldim, desam, xato bo'lmaydi. Hamma sohada tajriba o'z so'zini aytadi. Aslida shaxsiy rekordim 14,30 metr. Agar o'sha natijani takrorlash imkoni bo'lganida kuchli 10 talikka kirardim. Ammo boya aytganimdek - bu nufuzli musobaqadagi hayajonli birinchi ishtirokim edi va men tajriba orttirdim.

To'g'ri, ko'rsatgan natijamdan qoniqmadim. Ozigina tushkunlikka tushdim. Ammo murabbiyning ko'rsatmalari menga yana umid bag'ishladi. Nasib etsa, 2028-yili Los-Anjelesda bo'lib o'tadigan yozgi Olimpiada o'yinlarida shohsupaning eng yuqorisiga ko'tarilish uchun astoyidil harakat qilaman.

Murabbiylarim

Professional sportda birinchi va hozirgacha menga murabbiylik qilib kelayotgan ustozim - Muzaffar Karimov bo'ladi. U otamdek mehribon inson. G'alabali onlarimda ham, mag'lubiyat alamini totib ko'rgan kezarimda ham men bilan barobar suyunadi, kuyinadi. Yaqinlashib kelayotgan O'qituvchi va murabbiylar kuni bilan ustozimni tabriklayman. Sportchining faoliyatida juda katta o'rin tutadigan yana bir omil bu murabbiyning salohiyati hisoblanadi. Muzaffar akada shogirdlari uchun kerakli barcha xislatlar mavjud. Kerakli paytda bizni eshitadi. Inson psixologiyasini ham chuqur urgangan. Olimpiada o'yinlaridagi natijasiz ishtirokimda ham katta dalda berib, Peruda bo'lib o'tgan 20 yoshgacha bo'lganlar o'rtasidagi jahon chempionatida oltin medalni qo'lga kiritishimda ham u kishining hissasi juda katta bo'ldi. Kattalar o'rtasidagi jahon va Olimpiada chempionligini qo'lga kiritib, uztozim, ota-onam, yurtim ishonchini oqlash uchun tinimsiz harakatdan to'xtamayman. Qolaversa, katta leytenantlar Diyora Keldiyorova hamda Ulug'bek Rashitov singari men ham harbiylik mas'uliyatimni esdan chiqarmagan holda, jahon arenalarida Vatanim bayrog'ini balandroq ko'tarilishida bor kuch-g'ayratimni ayamayman.

Sherzod SHARIPOV,
"Vatanparvar"

SHAHRISABZDA KURASH MUSOBAQASI

Qashqadaryo viloyati Shahrisabz shahrida joylashgan Amir Temur xiyobonida Qarshi harbiy prokuraturasi hamda Janubi-g'arbiy maxsus harbiy okrug bilan hamkorlikda sportning milliy kurash turi bo'yicha harbiy prokuror kubogi bellashuvlari tashkil etildi.

Shahrisabz "Temurbeklar maktabi" harbiy akademik litseyi o'quvchilari o'rtasida o'tgan bellashuvlar qizg'in va murosasiz bahslarga boy tarzda kechdi. Musobaqada "Temurbeklar maktabi" o'quvchilari orasidan 55, 65 va 77 kilogramm vazn toifasidagi polvonlarning kuch va mahoratlarini sinaldi.

Bellashuvlarning sohibqiron Amir Temur haykali poyida o'tkazilgani mohiyatida ham chuqur ma'no mujassam. Halol va adolatli kurashayotgan o'g'lonlarda buyuk bobolar jasorati, Amir Temur, mirzo Bobur, Alpomish, Pahlavon Mahmud shijoati bo'y ko'rsatayotgandek go'yo. "Mardlar maydonda sinaladi" deydi dono xalqimiz. Polvonlarning davraga ta'zim bilan kirgani, halol kurashib mag'lub bo'lsa-da, davradan ta'zim bilan chiqayotgani ham

yigit mardligining bir namunasi, desak, xato emas.

Qarshi gamzoni harbiy orkestri ijrosida yangragan turli kuylar yig'ilganlarga ko'tarinki kayfiyat ulashdi. Harbiy xizmatchilarning qurol bilan ko'rgazmali chiqishlarni kuzatgan yoshlarda esa harbiylikka havas hislari uyg'ongani, shubhasiz.

Musobaqa g'olib va sovrindorlari Qarshi harbiy prokuratori kubogi, medal hamda qimmatbaho sovg'alar bilan taqdirlandi.

Janubi-g'arbiy maxsus harbiy okrug matbuot xizmati

SPORTCHILARIMIZ 2-O'RINI EGALLADI

Rossiya Federatsiyasining Moskva viloyatida aviamodel sportining "Havo jangi" yo'nalishi bo'yicha xalqaro musobaqa bo'lib o'tdi.

Kimki shahri mezbonlik qilgan nufuzli bellashuvda Rossiya, Belarus, O'zbekiston, Qozog'iston va Qirg'izistonning 80 dan ortiq sportchisi o'zlari tomonidan yasalgan samolyot modellari bilan ishtirok etdi.

Quvonarlisi, ushbu xalqaro musobaqada O'zbekiston Respublikasi mudofaasiga ko'maklashuvchi "Vatanparvar" tashkilotining aviamodel sportchilaridan iborat milliy terma jamoa 2-o'rinni egallab, mamlakatimiz sharafini munosib himoya qildi. Birinchi o'rin Rossiya, uchinchi o'rin esa Qozog'iston jamoasiga nasib etdi.

"Havo jangi" – aviamodel sportining "F-2D" sinfiga mansub yo'nalishi hisoblanadi. Unda sportchilar yerdan turib, o'zlari boshqarayotgan samolyot modellari yordamida raqiblarining samolyotlariga bog'langan lentalarini kesishi talab etiladi. Shu bilan birga, o'zlarining samolyot modellariga bog'langan lentalar raqiblari tomonidan kesilishiga yo'l qo'ymasliklari kerak. To'rt daqiqa ichida ishtirokchi samolyot modelining orqa qismiga yopishtirilgan uch metr dan iborat lentani qanchalik ko'p kessa, unga beriladigan ball oshib boraveradi.

O'zbekiston Respublikasi mudofaasiga ko'maklashuvchi "Vatanparvar" tashkiloti matbuot xizmati

Nazorat

Faoliyat o'rganildi

Samarqand harbiy prokuraturasi tomonidan nazorat ostidagi harbiy qism va muassasalarda o'rganishlar olib borildi.

Xususan, kuz-qish mavsumiga tayyorgarlik, xizmat o'talishi va buning uchun yaratilgan sharoitlar, harbiy texnikalar saqlanishi ahvoli o'rganildi. Ularda energiya samaradorligi, energotejamkor uskunalardan foydalanish bo'yicha amalga oshirilayotgan chora-tadbirlarga alohida e'tibor qaratildi.

Harbiy tuzilmalar hududida amalga oshirilayotgan qurilish-ta'mirlash ishlariga ahamiyat berildi. O'rganishlar yakunida natijalar tahlillari asosida mas'ullarga tegishli ko'rsatmalar berib o'tildi.

Bundan tashqari, Mudofaa vazirligiga qarashli harbiy qismlarning birida "Biz korrupsiyaga qarshimiz" mavzusida muloqot o'tkazildi. Unda korrupsiya tushunchasi va bunday qilmishlar uchun javobgarlik asoslari haqida tushunchalar berildi. Muloqotdan so'ng shaxsiy qabul o'tkazildi.

Bulung'ur tumanida esa vatanparvarlik tadbiri tashkil etildi. Unda harbiy prokuratura, Markaziy harbiy okrug qo'shinlari qo'mondonligi, tuman sektor rahbarlari va qator mutasaddi tashkilotlar mas'ullari hamda birlashtirilgan yoshlar ishtirok etdi.

Markaziy harbiy okrug orkestr jamoasining kuy-qo'shiqlari va harbiy xizmatchilarning ko'rgazmali chiqishlari barchaga manzur bo'ldi. Yoshlar o'rtasida sportning shaxmat, stol tennisi bo'yicha musobaqalar tashkil etilib, g'oliblar munosib taqdirlandi. Yoshlarga tadbirkorlik faoliyati bilan shug'ullanishlari uchun zarur anjomlar topshirildi.

Adliya polkovnigi Otabek XAYDAROV,
Samarqand harbiy prokurori

Sayyor qabul

Murojaatlar bilan ishlash samaradorligi

Ertangi kunga ishonch ortishi va bugundan rozilik hissi bilan yashashni ta'minlashda murojaatlar bilan ishlash samaradorligini oshirish eng muhim omillardan biri hisoblanadi.

Joylardagi bevosita muloqotlardan ko'zlangan asosiy maqsad aholining, jumladan harbiy xizmatchilar, ularning oila a'zolari, Qurolli Kuchlar xizmatchilari, pensionerlar, yoshlar muammolarini tinglash, qonuniy huquq va manfaatlarini ishonchli himoya qilishdir.

Shu munosabat bilan O'zbekiston Respublikasi Harbiy prokuraturasi tomonidan Mudofaa va

Favqulodda vaziyatlar vazirligi, Milliy gvardiya, IIV Qorovul qo'shinlari rahbariyati bilan hamkorlikda mamlakatimizning olis hududlarida ommaviy sayyor qabullar o'tkazib kelinmoqda.

Ularning navbatdagisi Namangan viloyatining Pop tumanida tashkil etildi. Unda harbiy xizmatchilar va ularning oila a'zolari, pensionerlar va yoshlar tinglandi.

Jarayonda murojaatlarni joyida ijobiy hal etishga alohida e'tibor qaratildi, bir qator murojaatlarga huquqiy tushuntirish berildi, yechimi vaqt talab etadigan murojaatlar esa nazoratga olindi.

Adliya podpolkovnigi Gulchehraxon TURSUNOVA,
Respublika Harbiy prokurorining katta yordamchisi

GAZDAN ZAHARLANISH VA BIRINCHI YORDAM

Kuz-qish mavsumida aholi o'rtasida is gazidan zaharlanish hamda havo-gaz aralashmasi chaqnashi bilan bog'liq favqulodda vaziyatlarning oldini olish va aholining bu boradagi savodxonligini oshirish maqsadida, Mudofaa Vazirligi yong'in xavfsizligi xizmati quyidagilarni ma'lum qiladi.

Is gazi (*uglerod oksidi*) – rangsiz, ta'amsiz, hidsiz zaharli gaz. Kimyoviy formulasi – CO₂. U Yer yuzida energiyaning jadal ishlatilishidan yuzaga keluvchi, tabiatda eng ko'p tarqalgan zaharlovchi gazlardan biridir.

Qazib olinadigan yoqilg'ining to'liq yonmasligi is gazining bosh manbai hisoblanadi. U asosan ko'mir, tabiiy gaz va boshqa yoqilg'ilarning to'liq yonmasligi sabab yuzaga keladi. Nafas olinuvchi havo tarkibida 0,1 foiz is gazining bo'lishi o'lim holatiga olib kelishi mumkin! Is gazi organizmga tushganda u qon tarkibidagi gemogloblin va kislorod tashuvchi eritrotsitlarni o'zaro bog'lab, kislorodning tana bo'ylab harakatlanishini cheklaydi. Natijada inson hushini yo'qotadi.

Is gazidan zaharlanishning umumiy belgilari:

bosh miya tizimida: uyquga tortish, bosh aylanishi, bosh og'rig'i, hushini yo'qotish;

ko'rish tizimida: ko'z oldining qorong'lashishi; eshitish tizimida: eshitish qobiliyatining pasayishi; teri qismida: terlash kuchayishi; nafas olish tizimida: nafas olishning og'irlashishi, yo'tal; yurak qismida: puls va AB ortishi; mushaklar tizimida: tremor (*qaltirash*).

Qanday holatlarda is gazidan zaharlanish xavfi yuqori bo'ladi?

Shamollatish tizimi yaxshi ishlamaydigan organik moddalarni ishlab chiqaradigan korxonalarda; avtoulavlar turargohlarida; yangi bo'yalgan va shamollatilmagan xonalarda; uy sharoitida tabiiy gaz chiqib turganda; pechka bilan isitiladigan uylar, hammomlar, dam olish palatkalarida yonuvchi moddaning to'liq yonmasligi natijasida zaharlanib qolish mumkin.

Bundan tashqari, hozirda savdo do'konlarida sotilayotgan, gazda ishlaydigan har xil turdagi gaz uskunalar, jumladan Eron davlatida ishlab chiqilgan "kamin" gaz uskunasi chiroyli, ixcham ko'rinishli, isitish mavsumida ishlatib, keyin boshqa joyga olib qo'ysa bo'ladigan qulayliklarga egadir. Biroq ushbu gaz uskunasi boshqa davlatda ishlab chiqilgani sabab uni o'rnatish va foydalanishga doir texnik pasporti o'zbek yoki rus tillariga tarjima qilinmagan. Shuning uchun undan foydalanishdagi xavfsizlik qoidalarini bilan tanishish imkonini bo'lmaydi. Mazkur gaz uskunasi o'zboshimchalik bilan, mutaxassisning ko'rsatmasizisiz "Qurilish me'yorlari va qoidalarini" talablarini buzgan holatda o'rnatilmoqda. Natijada esa insonlar is gazidan zaharlanib vafot etmoqda.

Tabiiy gazdan foydalanishda nimalar taqiqlanadi?

O'zboshimchalik bilan uyni gazlashtirish, gaz asbobi o'rnini almashtirish, uni yangilash va tuzatish; gaz asboblari o'rnatilgan xonalar rejasini o'zgartirish; dudburon va shamollatish tizimlarini o'zgartirish; xavfsizlik va sozlash avtomatikasini uzib qo'yish; maktabgacha yoshdagi bolalar, shuningdek o'z harakatlarini nazorat qila olmaydigan shaxslarning gaz asboblariidan foydalanishi; gaz va gaz asboblariidan boshqa maqsadlarda foydalanish; gaz asboblari o'rnatilgan xonada uxlash va dam olish.

Suyultirilgan gazdan foydalanishda nimalar taqiqlanadi?

Bo'sh va suyultirilgan gazli ballonlarni xona hamda yerto'lalarda saqlash; gazlashtirilgan xonaga 50/55 litr sig'imli ballondan bittadan ortiq yoki 27 litrli ballondan ikkitadan ortiq qo'yish;

ballonlarni qizishdan saqlaydigan to'siq o'rnatilgan bo'lsa, ballon bilan isitish asbobining oralig'i 0,5 metrgacha qisqartirilishi mumkin, ballon bilan to'siqning orasi esa 10 santimetrdan kam bo'lmasligi kerak;

ballonlar bilan o't yoqish eshigining oralig'i 2 metrdan oz bo'lmasligi lozim; xonaga o'rnatilgan ballonlar almashtirilayotganda elektr yoritkichlarni yoqib-o'chirish, ochiq olovdan, elektr isitish asboblari va isitish pechlaridan foydalanish; ballonlarni almashtirish ishlari bilan bog'liq bo'lmagan shaxslar borligida ballonlarni almashtirish.

Gazdan zaharlanganda birinchi yordam qanday ko'rsatiladi?

Barcha holatdagi og'ir zaharlanishlarda zudlik bilan tez tibbiy yordam chaqirish zarur. Shifokor yetib kelgunga qadar quyidagilarni amalga oshirish kerak:

- jabrlanuvchini zudlik bilan gazlangan hududdan toza havoga olib chiqish;
- jabrlanuvchining qo'l va oyoqlarini ko'tarilgan holatda yotqizish;
- nafas olishiga xalaqit beruvchi barcha narsalarni yig'ishtirish (*tugmalarni yechib, yoqani ochish, kamarni bo'shatish va boshqalar*);
- jabrlanuvchining uxlab qolmasligini nazorat qilish. Jabrlanuvchini yurgizish taqiqlanadi;
- jabrlanuvchi nafas olmayotgan bo'lsa, unga toza havoda yoki havosi yaxshi aylanadigan xonada sun'iy nafas oldirishni boshlash lozim;
- nashatir spirtini hidlatish;
- hushiga kelgan vaqtda yiqilib, jarohatlanmasligi uchun choralar ko'rish;
- jabrlanuvchining holati yaxshi bo'lsa, issiq choy yoki qahva ichirish;
- kislorod yostig'i yordamida kislorod berish.

Mayor Ahmad ORIPOV,
Toshkent garnizoni yong'in nazorati inspeksiyasi boshlig'i

Davra suhbatlari

SAYLOV TIZIMI ISLOHOTLARI

Mudofaa vazirligiga qarashli harbiy qismning madaniyat markazida "Mamlakatimizda demokratik saylov tizimini shakllantirish va rivojlantirish sohasida amalga oshirilgan islohotlar" mavzusida targ'ibot tadbiri bo'lib o'tdi.

Tadbirida shaxsiy tarkibning yurtimizda kutilayotgan muhim siyosiy jarayon – 2024-yil 27-oktabrda Oliy Majlis Qonunchilik palatasi va Xalq deputatlar mahalliy kengashlari deputatligi uchun o'tkaziladigan saylovlar mazmun-mohiyati yuzasidan tushunchalarini mustahkamlashga alohida e'tibor qaratildi.

O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlari akademiyasi katta o'qituvchisi, siyosiy fanlar bo'yicha falsafa doktori mayor Abduqodir Otayev harbiy xizmatchilarga saylov qonunchiligiga kiritilgan o'zgartirish va qo'shimchalar, saylovlarni o'tkazish tartibi, tuzilgan saylov komissiyalari tarkibi hamda

vakolatlari xususida ma'lumot berdi. Shuningdek, shaxsiy tarkibga Qonunchilik palatasi deputatlar saylovi aralash saylov tizimi asosida o'tkazilishi haqida alohida to'xtalib, zarur tushunchalar berildi.

Videokonferens-aloqa shaklida tashkil etilgan davra suhbatida harbiy xizmatchilar o'zlarini qiziqtirgan savollarga mutaxassislardan javob oldi.

Shahnoza SULTONOVA

Boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun

BUYUK IXTIROLAR

Bolajonlar, mana, yangi o'quv yili ham boshlandi. Har kuni onajoningiz yoki opalaringiz tomonidan tekis qilib, dazmollangan kiyimlarda ilm maskani tomon oshiqasiz. Hech oy'lab ko'rganmisiz, ilk dazmollar qachon paydo bo'lgan, ular qanday ishlagan? Quyida siz uchun dazmol to'g'risida ma'lumot to'pladik.

Ilk dazmollar qadimgi Yunonistonda paydo bo'lgan. Bu dazmol olovda qizdiriladigan silliq sirtli granit bo'lagidan iborat edi. Issiq toshni ushlab turish noqulay bo'lgani uchun unga tutqich qo'yishdi. Taxminlarga ko'ra, o'sha paytlar hamma yunon va rimliklar ham kiyimlarini dazmollashga qodir emas edi. Xitoyliklar ham qimmatbaho ipak matolarining yanada silliq va

chiroyli ko'rinishi uchun bunga ehtiyoj sezishardi.

Avvaliga dazmollash moslamasi temirdan, keyinchalik quyma temirdan yasalgan. XVI asrga kelib, silliq hamda qalin yuzali va tutqichdan iborat bu moslamaning og'irligi 3-10 kg atrofida bo'lgan. Og'irligi uchun undan foydalanish juda noqulay bo'lgan, shu sabab uning ixcham variantini yasashga to'g'ri kelgan. Shunday qilib,

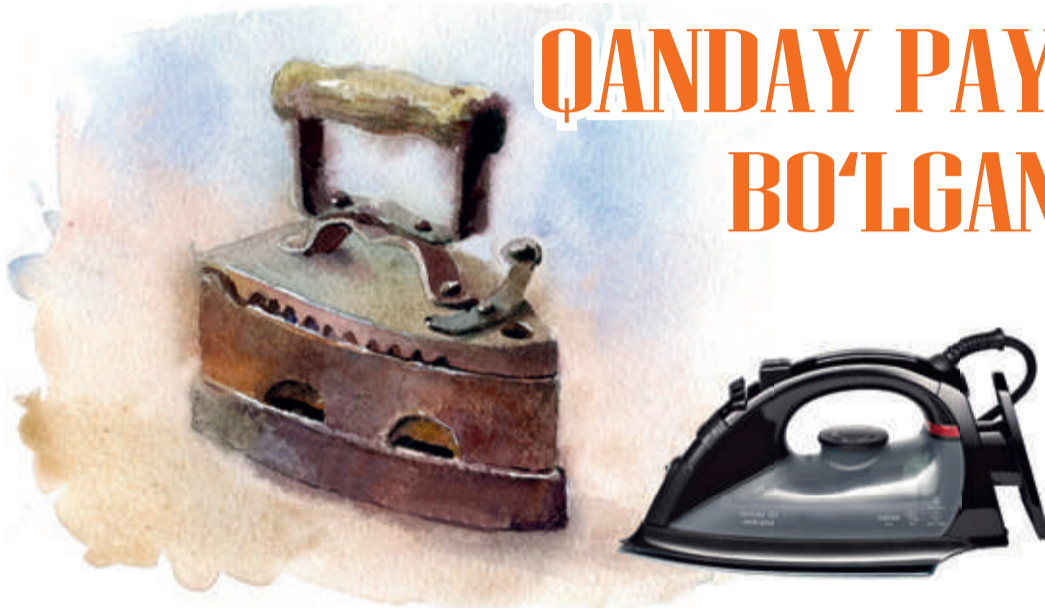
ko'mir yoki gaz yordamida ishlatiladigan dazmollar paydo bo'lgan. Bu moslama temir qutidan iborat bo'lgan. Unga ko'mir yoqib, cho'g solishgan yoki trubka orqali ballondan gaz ulab, olov yoqilgan. Bu bilan dazmollash biroz osonlashgan lekin jarayon juda xavfli bo'lgan. Chunki dazmoldan foydalanganda cho'g tushishi, gaz alangasi qo'lni kuydirishi yoki qimmatbaho matoni yoqib

yuborishi mumkin edi. Shuning uchun bunday moslamadan kir yuviladigan joylarda, maxsus tayyorgarlikdan o'tgan, tajribaga ega kishilar dazmollagan.

Yillar davomida odamlar qo'pol va qattiq matoni tabiiy yo'l bilan yumshatish ustida bosh qotirishgan. Ular bunda qizdirilgan temir o'qlovlardan ham foydalanishgan.

1882-yilda Genri Sili elektr dazmolni ixtiro qildi. O'shandan beri ushbu qurilmaning dizayni takomillashib, yangidan yangi funksiyalari ko'payib bormoqda. Uni ishlatish ham juda oson, faqat xavfsizlik qoidalariga rioya etishni unutmang! Yaxshisi, bu yumushni bajarishda o'zingizdan kattalarga iltimos qilganingiz ma'qul.

ILK DAZMOL QANDAY PAYDO BO'LGAN?

MAG'RUR

oqqush

(jahon xalq ertagi)

Bir kuni o'rmondagi ko'lga chiroyli oppoq qush uchib keldi. Uning qanotlari qordek oq bo'lib, bo'yni uzun edi. U qanotlarini yozganda atrofga suvning mayda zarrachalari sochilar va xuddi ertaklardagidek manzara paydo bo'lar edi. Qushni birinchi bo'lib quyuncha ko'rdi. Uning go'zalligidan lol qolib, anchagacha yoniga kela olmay, uzoqdan tomosha qildi. Nihoyat, yurak yutib ko'l yoniga keldi va qushga dedi:

– Salom, mening ismim Quyonvoy, sen kimsan?

Qush unga bir nazar soldi-yu, indamay, sohildan uzoqroqqa suzdi.

– Men senga yomonlik qilmayman, – dedi quyuncha. Lekin qush unga qaramadi ham.

Quyuncha qushning bunday harakatidan xafa bo'ldi va sekingina: “Chiroyli bo'lganing bilan tarbiyasiz ekansan”, dedi.

Shu payt shoxdan-shoxga sakrab, olmaxon keldi. U ham ko'ldagi oqqushning chiroyiga mahliyo bo'ldi.

– Salom, go'zal qush, o'rmonimizga xush kelibsan! – dedi.

Qush esa indamay suvda suzar, u go'yo olmaxon bilan quyunchani ko'rmas edi.

– Men sen bilan do'stlashmoqchiman, kel, tanishamiz! – dedi unga yaqinroq borib olmaxon. Oqqush esa orqasini o'girib, nariga suzib ketdi. Buni ko'rib, olmaxon yelkasini qisdi.

Ignalariga qo'ziqorin va qurigan mevalarni sanchib olgan tipratikan ularning yonidan o'tib ketayotgan edi. Olmaxon va quyunchani ko'rib, ularni mevalari bilan mehmon qildi. Ko'lda suzib yurgan oqqushga havas bilan tikildi.

– Bunday chiroyli qushning do'stlari ham ko'p bo'lsa kerak. Men unga hatto gapirishga uyalaman, chunki ko'rimsizgina hayvonman, – dedi.

Bilasanmi, kirpivoy, sening tashqi ko'rinishing tikonli bo'lgani bilan, qalbing chiroyli, shuning uchun do'stlaring ham ko'p. Bu qushning esa chiroyini tomosha qilib to'yidik, chunki unda hech qanday iliqlik yo'q ekan, afsus, – dedi olmaxon.

– Yuringlar, ketdik! – dedi quyuncha va hammalari mag'rur qushni yolg'iz qoldirib, o'rmonga kirib ketishdi.

Insoniyat tarixidagi eng qimmatbaho loyiha Yerdan emas, balki koinotda joylashgan. Yigirma besh yildan ortiq vaqtdan buyon Xalqaro kosmik stansiya (XKS) bepoyon orbitada parvoz qilmoqda. Unda insonlar yashab, mehnat qilmoqda, astronomiya, biologiya, fizika va boshqa bir qator sohalarda ilmiy tadqiqotlar olib borilmoqda, kosmosning insonga ta'siri o'rganilmoqda va yangi texnologiyalar sinovdan o'tkazilmoqda.

XALQARO KOSMIK STANSIYA

Quyida siz ana shu stansiyaning qanday tuzilgani va u haqdagi qiziqarli ma'lumotlar bilan tanishishingiz mumkin.

Birinchi ekipaj

XKSning bazaviy elementiga aylangan "Zarya" bloki 1998-yilda orbitaga olib chiqilgan. Rossiyalik Yuriy Gidzenko, Sergey Krikalyov va AQSh vakili Uilyam Sheperddan iborat bo'lgan birinchi ekipaj esa uning bortiga 2000-yilda uchib borgan hamda 136 kun davomida u yerda faoliyat olib borgan.

XKS kimga qarashli?

Nafaqat moliyaviy tomondan qimmatbaho, balki ilmiy jihatdan ham insoniyat uchun juda muhim ahamiyatga ega bo'lgan mazkur loyihadan beshta kosmik agentlik ishtirok etadi:

- "Roskosmos" (Rossiya)
- NASA (AQSH)
- JAXA (Yaponiya)
- CSA (Kanada)
- ESA (Yevropa Ittifoqiga a'zo 10 ta mamlakat).

Hozirgi vaqtga kelib, XKS loyahasining umumiy qiymati 150 mlrd dollarni tashkil etadi. Stansiya inson tomonidan yaratilgan eng qimmatbaho obyekt sifatida "Ginnesning rekordlar kitobi"ga kiritilgan.

XKS tavsiflari

O'lchamlari – 108,4 metrga x 74 metr (uni 30 qavatli uy bilan taqqoslash mumkin). Og'irligi – 420 tonna atrofida. Orbitadagi parvoz tezligi soniyasiga 7,66 km (deyarli 27,6 ming km/s). Bu ko'rsatkich tovushning havodagi tezligidan 22 barobar ortiq. Bunday yuqori

tezlik Yerning tortish kuchini yengib o'tish uchun zarur. Orbitaning o'rtacha balandligi dengiz sathidan 408 km yuqorida.

XKS tuzilmasi asosi modul prinsipiga ega: yangi bloklar ulardan avval orbitaga chiqarilgan bloklarga uzviy tarzda ulanib boradi.

XKS tarkibi

Xalqaro kosmik stansiya tarkibidan Rossiyaning "Zarya", "Zvezda", "Poisk", "Rassvet", "Nauka", "Prichal" va "Kupola" modullari, AQShning "Yuniti", "Destini", "Kvest", "Garmoniya", "Trankviliti", "Leonardo" va BEAM tipidagi eksperimental turarjoy moduli, Yevropa Ittifoqining "Kolambus" va Yaponiyaning "Kibo" moduli joy olgan.

XKSdagi turmush sharoiti

Stansiyada internetga kirish imkoniyati mavjud, kitob o'qish, musiqa tinglash va filmlar tomosha qilish mumkin. Ekipaj a'zolarining uxlash joyi, shartli ravishda aytganda, devorda osilib turadi. XKSda ovqat solingan tyubiklar allaqachon yo'q bo'lib ketgan, hozirda buning uchun konserva bankalari yoki sublimatsiyalangan mahsulotlardan foydalaniladi.

Ekipaj a'zolari soch-soqol olishi uchun batareyali elektr ustara va mashinka mavjud bo'lib, ular so'rib oluvchi quvurga ulangan. Stansiyada dush yo'q, shu sababli maxsus eritma singdirilgan salfetkalar va quruq shampundan foydalaniladi. Hojatxonada esa suv o'niga vakuum qo'llangan. So'rib olingan chiqindilar keyinchalik suv va kislorodga ajratiladi hamda hayotiy ta'minotning yopiq sikliga qayta kiritiladi.

Kosmonavlarda kir yuvish mashinasi yo'q, chunki suv hajmi cheklangani sababli XKSda kir yuvish mumkin emas. Shuning uchun kir bo'lgan kiyimlar konteynerlarga joylanadi va keyinchalik atmosferada yonib ketadigan yuk kemasiga jo'natiladi.

Kosmonavtlar suyak va mushaklar og'irligini yo'qotmaslik uchun har kuni ikki soat mobaynida jismoniy mashqlar bilan shug'ullanishlari lozim. Ular ixtiyorida icham yugurish yo'lakchasi, velotrenajyor va vakuumli trenajyor-shtanga bor.

Qiziqarli faktlar

XKS bir sutka davomida Yer sharini 16 marta aylanib chiqadi. To'liq aylanish uchun

90 daqiqa ketadi, shu sababli ekipaj a'zolari har 45 daqiqada, ya'ni sutkasiga 16 marta tong otishi va kun botishini kuzatishlari mumkin.

2008-yilda XKSga "abadiylik diski" olib chiqilgan bo'lib, unda sivilizatsiyamiz to'g'risidagi ma'lumotlar, buyuk insonlarning raqamlashtirilgan DNKlari, shuningdek insoniyat erishgan muhim yutuqlar haqidagi ma'lumotlar jamlangan.

XKSda xilma-xil organizmlar – chuvalchang va qurtlardan tortib, to gekkonlarga mehmon bo'lgan. Ulardan biologik tajribalar o'tkazishda foydalanilgan.

XKSni kelajakda nimalar kutmoqda?

Mazkur stansiyadan foydalanish muddati bir necha bor uzaytirilgan. So'nggi mish-mishlarga qaraganda, XKS 2031-yilda Tinch okeaniga cho'ktirib yuborilishiga to'g'ri kelishi mumkin ekan...

P. SAYDIVALIYEV tayyorladi.

@Vatanparvargazetasi_bot
"Vatanparvar" birlashgan tahririyati bilan bog'lanish uchun telegram bot

SHU SONNING
ELEKTRON SHAKLI

